Gerson de Arco
Sup. Cantica Cant.
Sup. Psalmos Pen.

Gersonis Historia
Theologica

Guilhelmi Parisien.
de Beneficijs

Tractatus de plurali.
beneficior.

Liber 1. Epla ad
Timotheum Corinthios

Gerson de vita actiua
Cordis
De Simplicitate Cordis

Tractatus de Laude
Dei
De Trinitate Dilectionis

Defensorium Curatorum
Contra eos qui
privilegiatos Detrunt

Epla Alij 2 ad Ludouicum
Francorum Regem

Tractatus de Sacramento
Altaris Missae

Nomina Cardinalium
Papae Sixto Quarto

35

E
138

Ex Bibliothecâ
quam 16000. Voll. conſtantem
huic Abbatiæ S. Genovefæ Pariſ.
Teſtamento legavit Car. Maurit.
Le Tellier Archiep. Remenſis.

(15
S.) E. 758.

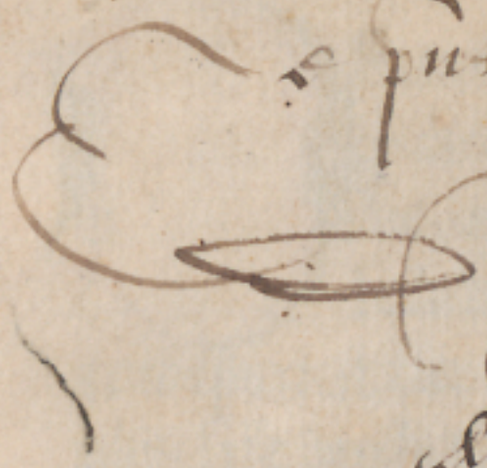

25 Simbomer amdt.

14 mâc 6

Libellus de venerabili ſacra mento et valore miſſaꝝ.

Duotus quidā pbr̄ cōqueſtus mihi fuit: ꝙ circa venerabile ſacramentum eukari ſtie, quaſdā difficultates haberet: quarū ſolutionē facilē & planā inuenire nō po tuit: prout ſue ſimplicitati ꝓgruebat. & a pluribus aliis ſile audiui: et vt veritatem fatear idipm̄ mihi pluries accidit in ipſo p̄mordio pbr̄ii mei. q̄re etiā multas inquietudines & ſcrupulos, in corde ſenti ebā, q̄ nihilomin⁹ dono dei poſt informationē pa- trū meoꝝ, & ſcripta doctoꝝ, q̄ diligētius plegi, pe nitus abierūt: ita ut ꝙ nimis anxio corde ſolebā p̄ mū accedere ad tāti ſac̄mēti celebrationē: poſtea cū maiori ꝓfidētia ad ipm̄ feſtinaui. & ꝙpterhu iuſmōi turbatiōes internas: horrore & tedio afflictus: maluiſſē me ad pbr̄ii ordinē nō fuiſſe ꝓmotum, aut certe occaſionē legitimā habuiſſe rarius celebrādi. de poſt maxīas egi grates piiſſimo dño ꝙ me indignū peccatorē ad tam ſaluberrimū ſtatum vocauit. & toto deſiderio eſtuabā ad quotidie celebrandū, ſi canonicū impedimentū nō occurriſſet. Hec ut pie ſpero fuit mutatio dextre excelſi mecū. & ꝙ ſimile predicto pbr̄o amico meo conti git ex parte intellexi: & forte aliis pluribus idem euenire poſſ3. quare viſum eſt mihi fm deſideriū ipſius aliqua ex dictis auctenticis: colligere plano

ſtilo. ꝑ q̄licūq; ꝓſolatiōe cordis ſui, donec clemēs dñs ſeipm oñdat ſibi, & ꝓſoleꝫ eū plene, illuminet q;. Terminos aūt difficiles & allegatōnes ſtudioſe vitabo, ne impedimentū afferant intellectui. tñ in margine ſingula loca ānotabo quantū viſum fuerit. quia ſimplicitati ſeruimus.

PRimo igitꝫ firmiſſima fide eſt tenēdū: q; totus chriſtus ſit in hoc ſacramēto, ille idez q natus eſt de virgine. paſſus in cruce. q ſedet ad dexterā patris. q venturus eſt iudicare viuos & mortuos: ueriſſime in hoc ſacramento ꝓtineꝫ. Perſona aūt chriſti in tribus ſubſtantiis exiſtit, ſcz diuinitate, anīa et corpore. Vnde ſequiꝫ q; in hoſtia conſecrata realiter eſt ipe filius dei in ſua propria ꝓſona, & filius virginis marie, id eſt verus homo vnitus diuinitati in eadē ꝑſona. Vbi ē diligenter aduertendū q; panis nō ꝓuertiꝫ in diuinitatē, neq; vinū, ſed neq; in anīam xp̄i. ſed panis in corpus xp̄i, & vinū in ſanguinē tranſubſtantiaꝫ ſiue ꝓuertiꝫ. Et quia diuinitas corpus aſſūptū nunq̄ depoſuit. ideo vbicūq; eſt corpus chriſti: neceſſe ē & diuinitatē eius eſſe. Silr quia chriſtus amplius non moriꝫ: ideo aīa eius ſemp ē realiꝫ corpi vnita. vñ ſeqꝫ q; ex reali ꝓcomitantia: ubicūq; eſt corpus vl ſanguis xp̄i: q; ibi ſit diuinitas & aīa chriſti. Et qa chriſtus īpaſſibilis eſt: ideo corpus & ſanguis eius ſepari nō pñt. ubicūq; ergo eſt corpus chriſti: ibi neceſſe eſt q; etiā ſit ſanguis xp̄i, et ecōuerſo. vbi

eſt ſanguis chriſti ,ibi eſt etiam corpus chriſti: ex reali cōcomitantia. Ex quo vlterius patet q̄ ſub vtraq; ſpē huius ſacramenti: totus chriſtus p̄tinetur. Nam ſub ſpē panis eſt corp⁹ chriſti,ex vi ſacramenti: ſanguis aūt ex reali cōcomitantia,ſicut iā dictū eſt de anima&diuinitate chriſti .Sub ſpē verovini eſt ſāguis chriſti,ex vi ſacramenti.corp⁹ aūt chriſti ex reali p̄comitātia. Patet ergo q̄ ī hoc bñdicto&venerabili ſacramēto:tota noſtra ſalus p̄tinet. Hec hmōi p̄uerſio eſt ita mirabilis& extranea q̄vix credi poſſit.quare habemus plures manuductōes ad hoc in naturalibus,q̄ añ oculos noſtros p̄tinue cernimus ,ex q̄bus infirmitas noſtra multū iuuari pōt,ſi attēte p̄ſideret. Videmus nāq; q̄ ex puriſſimo lignovermicul⁹generat. ſil'r ex pāno.lana.ſerico.pane& aliis q̄ſi infinitis,q̄ vtiq; ſūtvalde mirabilia,q̄uis aſſiduitatevilueruūt. Quis vnq̄ iſta crederet,ſi oc'lis nōvidiſſet? Si igit tā mirabiliter hecvilia oīpotens deus inceſſant trāſmutare nō dedignat:incredibile nequaq̄ eſt q̄ ad p̄lationēverboꝝ ſacramentaliū tranſubſtantiare panē&vinū,in corpus&xp̄i ſanguinē facillime poſſit:uelitq;:Sil'r ſi p̄ſideret quō pupilla oculi,cū ſit pua:totius celi latitudinē in ſe recipiat.tūc increbile nō,appebit q̄ p occultā virtutem ſpūſſcī in parua hoſtia totus xp̄s p̄tineat. Solet etiā dari exē plū de ſpeculo in quo maxīe q̄q̄ res relucēt, & ſi integrū fuerit ſemel tm̄. Si aūt fractū fuerit: tūc

in ſingl'is ꝑtibus ipſius. Ex quo manuducimur ꝙ apud oī potētiā creatoris facillimū ēvt etiā in q̄libꝫ ꝑte hoſtie totꝰ xp̄s ꝑtineaꝯ. ſi'r de ſole q cū ſit vnꝰ totū mūdū illuiat &calefacit. ſi hoc potuit illa ſū-ma maieſtas ita ordinare: etiā pōt facere ꝙ ī diuer ſis mūdi ꝑtibus hoc ſac̄mentū celebreꝯ: &tñ ī oi-bus illis hoſtiis nō plures xp̄i: ſed vnꝰ xp̄s ꝑtineaꝯ. Si igiꝯ hec&alia plura bonevolūtatis hō diligēter aduertat: plena fide in grāRꝫ actionē ſurgere me rito dꝫ. deuota mēte laudādo diuinā ſapientiā: q̄ tot mirabilia vltra oēm eſtimationē hūanā quoti-die añ oc'los nrōs opaꝯ in tā īmēſa creaꝯa. &nihi-lominus pauca q̄dā abſcōdit a ſenſibꝰnris: ut oc-caſionē merēdi btificā viſionē habeamꝰ. Vere ꝑ oīa fidelis deus q vtrobiqꝫ noſtrā ſalutē opaꝯ. per manifeſta nos erudit&ꝓuocat. ꝑ occulta nos ex-ercet&adiuuat. Et ut breuiter totū dicaꝯ. Ipſe bñ-dictus dñs xp̄s ieſus q ē plena merces btōRꝫ: ipſe eſt quotidiana refectio viatoRꝫ. O qs audeat tantū dñm māducare? Et tñ hoc quotidie facimꝰ nō nr̄a preſūptiōe: ſed ſua tā clemēti dignatōne. De hac ſuaui materia multa ſūt ſcripta deuota& magni-fica ſcōRꝫ doctoRꝫ. ſed neq̄q̄ ſufficiūt tāte rei digni tati. eo ꝙ nl'la creaꝯa myſteriū tāti ſac̄mēti ad ple nū laudaē ſufficiat. Satis ſit cuilꝫ deuoto ſimplici ſac̄doti ꝙ corde credat&oreꝑfiteaꝯ (iuxta p̄miſſa) dñm ieſū chriſtū verū deū& verū hoīem ī hoc bñ dicto& venerabili ſacramēto ꝑtineri. nō quidē lo-

caliter ſed ſacramẽtaliter &miraculoſe. quid autẽ hoc ſit: nullus hũanus aut ãgelicus intellectus capit: ſed ſincera fides ſecure id poſſidet.

Secundo eſt aduertẽdum: q̃ ſaluator noſter hoc venerabile ſacramentũ propter tria inſtituit. Primo ut haberemus meõriale diuine caritatis. Secundo holocauſtũ ſũme maieſtatis. Tertio ſuffragiũ noſtre infirmitatis. et ſcd̃m hec tria etiã tripliciter noïatur. Quantũ ad primũ dicitur cõio quo ad ſecundum dicitur ſacrificiũ. quo ad tertiũ dicitur viaticũ. Primo igitur hoc ſacramentũ eſt meõriale diuine caritatis, ut ſcilicz grati ſimus creatori & redẽptori noſtro, qui p̃pter maximã ſuã caritatẽ cũ non eſſemus nos creauit. & cũ perditi eramus per ſummã condeſcenſionẽ, & hũiliationem, &amaram paſſionẽ nos recuperauit. In his duobus diuina caritas oſtenditur altiſſime: ita q̃ altius demonſtrari non potuit. non enĩ indiguit noſtri: ſed vt nobis ſuã deitatẽ cõmunicaret. ideo nos condidit & redemit. Ecce ſacramentũ cõmunionis. Benigniſſimus ipſe deus cõmunicauit nobis ſuam deitatẽ. & nos cõicamus ſibi noſtrã hũanitatem. & vtrunq; nobis in hoc ſacramento reliquit in ſui memoriã dicens. Hoc facite in meã cõ meõrationẽ. Verum quia iſta caritas in paſſione & morte magis hoĩbus apparuit. ideo vſitatius dicitur meõriale dñice paſſionis, que tamen paſſio ex illa caritate p̃ceſſit. Dicitur etiã cõmunio quo ad nos: quia inuicẽ vnimur per hoc ſacramentũ.

ut ſimus quedā ſpūalis cōmunitas. quod dicitur eccleſia ,id eſt cōuocatio fidelium. De hac duplici cōmuniōe fit ſepe mētio in canone .ſicuti ē illud Vñ et meōres et cetera. et illud ꝑ eccleſia tua ſctā &illud. qui pridie q̄ ꝛc̄. cū ſimilibus. Pro intelligē tia hor̄ eſt aduertendū ut origo et fundamētum hor̄ plenius ſciat̄ ,q̄ oī creature rōnali neceſſariū eſt ut hmōi gratitudinē & caritatē habeat ad ſuū creatorē ,alioqn btēviuere non pōt. Pat̄ de lucifero et āgelis eius ,et de p̄mis nr̄is parētibusq̄ q̄ cito a deo receſſerūt in dānationē corruerūt. Sed quia āgeli irremediabil̄r ceciderūt. ideo ꝑ illis hoſtia relicta nō eſt. Hoīes aūt ex mīa dei grā̄ ꝑſecuti ſūt qa nō ex malicia peccauerūt. et ideo data fuit illis ſpes ad p̄ſtinā poſſe redire dignitatem: ſi diuinis monitis acqeſcerēt. Fuit aūt volūtas dei ut homo poſt lapſū de offēſa diuina doleret. & ꝑ ſuo pctō ad tps pnīam ageret ,cū firmo ꝓpoſito āplius nō peccādi. et ꝙ iux̄ ſuā poſſibilitatē nihilomin⁹ creatorē ſuū coleret ,et ſup omīa amaret ,ac ꝑ bn̄ficiis gr̄as ageret. hūil̄r et lōganimit̄ cū bona ſpe expectādo donec diuīa pietas ip̄m plene ad gr̄am recipet. Ver̄ cū hoīes voluptati et vanitati ſe traderent ,vix pauci repti fuer̄t ,q̄ iux̄ bn̄placitū diuinū hāc viā artā tenuerūt. vñ cōtigit ut pene tota maſſa hūani generis p̄iret. Q d videtes ſcī prīarche& ꝓphe: inſtīctu ſpūſcī ſacrificia q̄dā inſtituer̄t tāq̄ ext̄iora q̄dā ſigna ꝑ q̄ ppl̄m rudē ab ydolatria re-

uocarēt ad cultū veri dei. &ad ꝑpā ifirmitatē igna
uiā cognoſcendā. etvt firmiter ſparēt ſibi ſaluato
rem futurꝝ, cuiꝰ merito oms electi ſaluarentᵉ. et ꝙ
iſta credere et obſuare eſſet neceſſariū ad ſalutē.
De his fuerṫ, abel, noe, abrahā, moyſes, & alii ami
ci dei q̄ hmōi ſacrificia tanq̄ meōrialia diuine cari
tatis ſtudioſe obſuabāt. et aliis ſuāda tradiderunt
Sed quia iſta omia euacuāda ꝑ xp̄i paſſionē erāt.
ideo clemēs deꝰ hoc meōriale nobis reliqt, ne ſil'oī
bus ceſſātibꝰ in p'ſtinā īgratitudinē laberemur. &
ꝑ ꝓſeqns cū ceteris dānaremur. Quis eī poſſ ſal
uari poſt tantā caritatē exhibitā ſi ingratus eſſet.
qm̄ nemovnq̄ ſaluari potuit etiā an..q̄ exhiberetᵉ
ſaltē ī ſpe: niſi gratꝰ extitiſſet dño deo ꝑ hoc ꝙ eū
futurꝝ ꝑmiſit. De hoc ſūt ml'ta ſcripta vet'is teſta-
mēti. Quicqd eī illi credebāt & venerabāt futurꝝ.
hoc nos credimꝰ & veneramur factū. Ex quibꝰ oī-
bus clare ꝓ ꝙ maxīe neceſſaria fuit īſtitutio huiꝰ
ſacm̄ēti ꝑpter meōratōnē diuinorꝝ bn̄ficiorꝝ. et p̄
cipue redēptōis nr̄e q̄ aliter fieri nō potuit. q̄q̄ enī
alia meōralia q̄ habemꝰ in ſcripturis, in ſmōibus,
in picturis, et ſil'ibus vtilia ſint. tn̄ efficacia nō ſunt
ad ꝓferendā grām ſicut hoc ſacmentū bn̄dictum.
neq; pn̄t refrenare aereas ptātes, q̄ infatigabil'r mi
litant ꝓtra eccleſiā. vn̄ et pauidis diſcipl'is dn̄s ait.
Nolite timere puſillus grex etc̄. Et iterꝝ. Cōfidite
qm̄ vici mūdū. Itē ecce ſathanas expetiuit vos ut
cribraret ſicut triticū ſ ego rogaui ꝑte petre vt nō

deficiat fides tua. &tu aliqñ conuerſus ꝓfirma fratres tuos, &alia plura ſiliꝫ. in quoꝝ oīum ꝓcluſionem iā aſcenſurus in celū ſūmā ꝓſolationē nobis reliquit dicens. Et ecce ego vobiſcū ſū oībus diebꝫ vſq; ad ꝓſūmationē ſeculi.

Tertio eſt aduertendū ꝙ hoc ſacramentū eſt etiā inſtitutū in ſacrificiū, ut ſcilicet haberemus aliquod dignū munus quod ſū me maieſtati eſſet acceptū. Quod iterū fuit maxime neceſſariū. Quia enī ut dictū eſt legalia ſacrificia iam in chriſti paſſione euacuata erant. ſi tunc nouū inſtitutū non fuiſſet: eccleſia ſine ſacrificio remanſiſſet, quod oīno indecens & periculoſiſſimū fuiſſet. Primū patet. quia nulla vnq̄ tpa fuerunt ſine ſacrificio, ſiue ante legē, ſiue ſub lege: q̄to minus tps gratie ſine ritu celebri ꝑmanere debuit. Q2 autē ſacrificia legalia per chriſtū fuerunt euacuata patet. quia fuerunt teſtīonia futuroꝝ q̄ in chriſto & per chriſtū ſunt īpleta. Vnde ſi quis hodie offerret agnū paſchalē more iudaico: mentiretur ipſo facto. quia diceret uel ſignificaret aliquod futurꝫ quod iā eſt factū, videlicet xp̄i paſſionē. Exēplū datur de ſpeculatore in turri qui ſi daret ſignū de aduentu regis futuro poſtq̄ ueniſſet: argueret mēdacii. Quare patet oīa legalia ſacrificia hodie fore mortifera. Quod etiā eadē reinſtituenda per chriſtū nō fuerāt tanq̄ in meōriā ꝑteritorū ſic patet. quia cū tps grē ſit dignius q̄ tpūs legis moſaycevel etiam nature. ideo debet hr̄e di

gniora ſacrificia & digniora ſacramẽta. ſed hoc ñ
fieret ſi eadẽ re inſtituerent. Pariformiter patet q̃
etiã nihil aliud pure naturale debuit inſtitui quod
erat in cõi vſu & ptãte apud hoĩes tanq̃ dignius.
quia lex p̃cepit digniora q̃q̃ & p̃cioſiora deo offer
ri. Reſtat igit̃ q̃ xp̃s dñs ſponſe ſue imaculate ec
cleſie, aliqd munus dignius & ſupnaturale debue
rit p̃ferre: tã in ſacramentũ q̃ in ſacrificiũ. & hoc
eſt illa ſupmirãdiſſima ptãs eccleſie miniſtris col-
lata, tã ſup corpus xp̃i miſticũ, id ẽ ppl'm fidelẽ. q̃
ſup corpus xp̃i verũ, id ẽ hoc venerabile ſacramẽ-
tũ & p̃cioſũ ſacrificiũ. que poteſtas & ſacramẽta ſil'
& ſacrificia cõparant̃ ꝓpter ſui dignitatẽ ad illa le
galia & naturalia: ſicut dies ad noctẽ, lux ad tene-
bras, rex ad miniſtrũ, dñs ad ſeruũ, vmbra ad ſplẽ
dorẽ. Secundũ videlicet qd̃ piculoſiſſimũ fuiſſet ſi
eccl'ia abſq̃ ſacrificio mãſiſſet, ſic patet. q̃a niſi iſte
ſolẽnis ritus ĩ eccl'a eſſet: fides p̃clitaret̃. h̃ ad ocu
lum patet in illis terris vbi diuina nõ celebrant̃. eo
q̃ ibi vix aliqua aut nulla fides ſpirat. Exẽplũ dat̃
de exercitu qui abſq̃ duce perito & ſigno bellico,
puta vexillo uel p̃ſil'i: citius ſolet p̃ſterni & diſpergi
Eſt quedã pia opinio que vult dicere: q̃ niſi iſtud
venerandiſſimũ ſacrificiũ in eccleſia fuiſſet: totus
mũdus iãdiu ĩ ydolatriã elaplus fuiſſet. Quod ſic
conat̃ aſtruere. quia cũ ppl's cõis ex ſui impfectio
ne & carnali inclinatõe p̃nus ſit ad noua inueniẽda
& vana ſectãda, ſi nulla legitima & p̃ſuetudinaria

obſeruatõe cohiberet verisile eſt qꝑ demones qui maxie ſũt ãbicioſi, i ꝑm denuo in ꝑſtinũ errorẽ & diſſuetudinẽ reduxiſſẽt, &i varios ſupſticioſos et ſacrilegos ritus reuocaſſẽt. Hoc ſatis ẽ ꝓbabile. qa iã adhuc fide plena ſtãte in diuerſis regiõibus, vix ꝑ cenſuras ſeueriſſimas hec ifelicia maleficia poſſunt extirpari, cohiberiqꝫ. q̃tomagis ſi qlibet ꝑmitteret facere qđ ſibi bonũ videret. Inſuꝑ cũ maxia pars fideliũ litt'as neſciat nec ſe ſpũaliter occupare ſciat. ſi nulla corꝑalia exercitia haberet: myſteria fidei ſacroſãcta, aut minima, aut nulla putaret Ineſt etiã hoi appetitus quidã auidiſſimus diuinitatis, ut neqꝫ quieſcere neqꝫ cõtẽtari poſſit, niſi aliquo mõ deũ ſciat et colat, aut aliqd loco dei ꝑſtãtiſſime veneret, licet erronee: q̃uis idipm errorem nõ putet. idcirco diuina ſapiẽtia clemẽtiſſime humano generi hoc digniſſimũ ſacrificiũ ꝓuidit. in quo libere totum ſuũ affectũ trãſſundere põt ſine oi heſitatione. quia in ipſo ꝓtinet verus deus quẽ latria colere debet. et hoc cũ magno merito. Ciau deamus igit in dño quicũqꝫ vere fideles ſumus & tantam gratiam digne cogitemus: quoniam ipe qui nos creauit & redemit: nobiſcum quotidie eſt et quodãmodo ſe in noſtra poteſtate tradidit captiuũ. Nec eſt fictio in eovlla. vnde fortiſſima fide eſt tenendũ: qꝫ veraciter noſter eſt. et quia ditiſſimus eſt: poſſumus eũ exactiõare, et tãdiu in vinculis caritatis tenere donec nrãm ꝓuptatẽ ditet.

& qa p̄cioſiſſimus eſt: poſſum⁹ cū eo mercari qc-
qd volum⁹, aut p debitis nr̄is ip̄m ſacrificare. No-
ſter enī eſt, & qa veraciſſimus & piiſſimus eſt: non
p̄ot nobis negare qcquid ab eo iuſte & pie exigeri
mus. Tm̄ aſſiſtamus nobiſipſis & faciamus qđ in
nobis eſt: & ip̄e p culdubio faciet qđ in ſe ē. Stu-
deamus nos digne p̄parare: ut poſſimus digne
ip̄m eterno patri et ſibiip̄i, ac ſpū̄ſancto: in ſpū̄-
ſancto ſacrificare. q̄vtiq; valde mirabilia ſūt, ſed n̄
minus vtilia. Et de iſto frequent' fit mentio in of-
ficio miſſe, ſicut ē illud: in ſpū̄ humilitatis ⁊c̄. Et
in ſecretis cōiter. et aliqn̄ incōplendis. & in cano-
ne p totū q̄ſi. Et in fine miſſe, placeat tibi ⁊c̄. cū ſi
milibus. Totius enī officii ſollennitas: ad rōnem
ſacrificii p̄tinet. Cōſecratio aūt & ſūptio ad ratiōz
ſacramenti. Hoſtia nāq; bn̄dicta: repn̄tat xp̄i paſ-
ſionē. ceremonie aūt ille q̄ ī officio miſſe fiūt: mo
dū paſſionis. et ābo ſpectāt ad ſacrificiū. Sūt etiā
alie p̄ſideratōes in hoc ſacrificio, q̄ multū pulchre
& deuote aſſignant' a qbuſdā: ut ſcz cūcta q̄ chri-
ſtus hic in terris geſſit, in eodē repn̄tari videant'.
Nā qa hic incipit aliqd eſſe qđ nō fuit. in hoc rep̄
ſentat' xp̄i incarnatio & natiuitas. etiā qa illđ ad tē
pus p̄manet in altari. in hoc repn̄tat' xp̄i p̄uerſatō
Etiā qa hic deſinit eſſe qđ fuit. in hoc repn̄tat' xp̄i
paſſio et mors amara. Primū fit p p̄ſecrationē, &
p reſeruationē, et p ſūptionē. De qbus plura dici
poſſent: que huic breuitati contrariant'.

Quarto eſt aduertendū ꝙ hocvenerabile ſacmentū inſtitutū eſt in ſuffragiū nre ifirmitatis: ꝓpter qđ tradiť ſub ſpēbus cibi et potus corpalis. vñ oēm effectū quē cibus & potus materiaľ facit/q̄tū ad vitā corpalē/ſcz ꝙ ſuſtētat/auget/repat &delectat: hoc totū facit hoc ſacmentū q̄tū ad vitā ſpūalē. &ideo dñs dicit. Caro meavere ē cibus &ſanguis meusvere ē potus. Et ſicut vita corpalis nō pōt ſubſiſtere abſq; alimēto corpali: ſic nec vita ſpūalis abſq; cibo ſpūali. Pro quo ē notandū ut plenius intelligať iſta materia ſuauiſſima & ſaluberrima: ꝙ nra ſpūalis mors ē carētia diuie gre in q̄ oms ꝓcipimur &naſcimur: ꝓpter pctm̄ p̄mi parētis .ſm ꝙ pſal̓. dicit. Ecce ei in iniqtatib⁹ ꝓceptus ſū. Et apl̓s. Oms naſcimur filii ire. & ab hac morte liberamur p baptiſmū/in quo ꝓferť nobis gra dei. &extūcvocamur filii dei/aici dei/&heredes regni celeſtis: &iſta grā vocať/&ēvita ſpūalis anie/quā nemo pōt ab ea tollere: neq; aliquo mō eā pdere: niſi ipſa velit. hoc aliter ſolet dici/niſi p pctm̄ mortale: ꝙ ſi eā pdiderit/tūc adhuc non dz deſpare. qa pōt eā recupare p ſacmentū pnie. & quocūq; mō aia renaſciť/ſi vultviua pmanere: optet eā ſollicitā eſſe ne denuo in mortē corruat. qa infinita picula &hoſtes capitales hz/tā int⁹ q̄ etiā foris. inſup & ipa adhuc ifirma &debilis ē valde. ſic illi q nouiť naſcunť uľ ab aliq̄ mortali ifirmitate ꝓualuerūt indigēt maxīa cura/& ſollicitudine:

nec ſe iuuare pñt donec creſcāt& plene ſanētur.
Hoc aūt totū ſpūal'r fieri hz/p hō ſacm̄ētū digniſſi
mū eukariſtie/p qđ aīa veraciť efficiť g̈tioſa/fortis
&ſana tāq̄ p cibū optimū. Et dať exēplū de aliq̄
q ſp comedit carnes: ille efficiť carnal'/ aut q ſp bi
bit aquā/ille efficiť aque⁹. ſic q ſp comedit & bibit
xp̄m ī hō ſacm̄ēto/ille efficiť pfect⁹ xp̄ian⁹. creſcēs
quotidie ī gr̄a: donec tādē pficiať ī gl'a. hz aūt iſte
cib⁹ ſpūal' hō vltra oēs alios cibos q̄ oīo ñ mutať: ſz
mutat ſumentē ī ſe p gratioſāvnionē/ſic vniť nu
trimētū nutrito. Et iſta nutritio ſpūal' ē p̄ncipalis
effect⁹ hui⁹ ſacm̄ēti/q̄tū ē ex vi ſacm̄ēti/nec alťi cōi
cari pōt: ſz tm̄imō hz eā q ſacm̄ētū digne ſumitut
clare pz de cibo corpali q nō p̄deſt niſi māducanti
ip̄m. Sed q̄a iſtud ſacm̄ētū hz vltra oīa alia ſacra-
mēta/qđ ñ ſolū ē ſacm̄ētū: ſed etiā facrificiū. ideo
hz ſingl'arē quādā efficaciā vltrā rōem ſacmenti q̄
aliis cōicari pōt. nec alicui p̄deſt/niſi p quo offerť/
aut ſacrificať. Qđ ſil'r ad ocl'm clare pz de q̄cunq̄
alia oblatiōe/q̄ p aliis fieri pōt a quocūq̄: & illi ſo
li vel illis p̄deſt/p quo uel q̄bus offerť. Et vtrūq̄ ce
dit in ſuffragiū nr̄e infirmitatis. tā ſacramentū q̄
ſuffragiū. De q̄bus aliq̄ ādhuc annotare expedit.
q̄a multū ſūt neceſſaria & plures inueniunť pbr̄i
minus bñ informati de his/qđ vtiq̄ valde ē picl'o
ſum. neq̄ excuſari poſſunt de huiuſmōi ignoran
tia: cū hec ſcire teneanť. &terribiliter minatur eis
dñs per p̄phetam dicens. Ignorāns ignorabiť.

Quinto igit̄ est aduertendū: ꝙ sicut iā dictū ē, eukaristia sub rōe sacramēti ꝓdest illi tm̄ q̄ eā digne sumit. et opat̄ in aīa spūalit̄, qđ cibus & potus ī corpe materialit̄. Nota ꝙ corpalia hm̄t silitudinē ad spūalia. et ideo aīal hō q̄ nō pōt ꝓcipere spūalia: trahēdus est ꝑ corpalia, & ista exteriora: ad spūalia et interiora. sicut trahit̄ cecus ad manū. et ista est rō q̄re oīa sacramenta ꝑ sēsibilia q̄dā tradunt̄, in q̄bus tm̄ diuina gr̄a occulte opat̄. sicut sacra scriptura res spūales nobis describit ꝑ silitudines rer̄ sensibiliū: ut sic veniam⁹ in cognitionē spūaliū. Ista est ordinatio diuine sapiētie, q̄ vnicuiq; rei ꝓuidet ꝓm modū suū. Hoc enī maxime ad sapientē ꝓtinet, ut sc̄z ꝑmo diligent̄ examinet illū quē vult informare quid scit, & qd nescit q̄tenus ꝑ illa q̄ scit ducat eū in cognitionē illor̄ q̄ nescit. Silr q̄ vult aliquē ꝓuocare ad amandū se: dat sibi aliq̄d mun⁹ in quo maxie ille delectari solet, cuius amicicia desiderat. Sic saluator nr̄ vidēs hoīem errare, in ꝓsideratōe & appetitu creaturar̄ & nimis alienatū a suo creatore et saluatore: ꝓposuit sibi spēs notissimas et gratissimas, et necessarias, quas nullo pacto ignorare, ꝓtēpnere vel obliuiscī poterit: sub q̄bus inuisibilē grām, et spūalia carismata abscondit. ꝑ q̄ facillime hō adiuuat̄, reuocat̄, et āmonet̄: ut suū creatorem & saluatorem agnoscat et ex corde diligat, nec ab eo vnq̄ recedat. Hec est magna gr̄a quā ipm̄ sacramentū ve-

nerabile opaſ in eo qui illud digne ſumit. vnde & eukariſtia nūcupaſ, id eſt bona grā. Primo igitur cauſat in hoīe cognitionē dei magis & magis. qa nō de nouo, alioquin qui nullā haberet cognitionem dei: grauiter peccaret ſi accēderet. Et hoc repñtant nobis ſpēs ille ſacramētales, ſcilicet panis et vini. nihil enī nobis nocius cibo et potu quibus quotidie veſcimur, nec de re aliq̄ ſic ſollicite inquirimus, ſicut de q̄litate eorx, q̄ intra nos ſumimus quia ex his depēdet vita nr̄a. Et ſic ſyllogiſandū ē de iſto cibo ſpūali, q̄ notiſſimus efficiſ illis q̄ ip̄m digne et freqñter ſumūt. & generat ſollicitudinē illā ſcām in aīa ut ſp illū amplius ſcire ꝓcupiſcant et ſobrie, ac reuerēter diſcutiāt, quid et q̄le et quā tum ſit quod tractant. vñ et ob hoc diciſ panis vi te et intellectus quo iuſti hic in via et illic in patria cibanſ et illuminanſ. Ecce ſupius dictū eſt q̄ hoc ſacramētum repñtat meōriā diuinitatis. hic autē ſupaddiſ q̄ etiā cauſat notitiā diuinitatis ī digne ſumētibus. Hoc aūt nō poſſet niſi eſſet panis viuꝰ et intellectualis de celo deſcendens. hec enī tā ex cellēter magna ſūt: ut ea nemo xp̄o inferior opa ri p̄ualeat. quia nemo nouit prēm niſi filiꝰ, & cui filius voluit reuelare. Scđo cauſat hoc ſacramētū in aīa gratitudinē ſiue cōplacētiā quādā inter deum et ſe: ut mutuo ſibi cōplaceāt, ac ſe inuicē dili gant. Qđ iterx ſpēs iſti ſacm̄ētales nobis indicāt. Bonus nāq; cibus gratus eſt hoī valde, & diligibiſ

et ꝓuocat appetitū & delectabilr ſumit. Pariformiter iſta ſpūalis refectio. qa optima eſt: ideo gratiſſima ē & maxie ꝓuocat affectū hūanū ad amandū deū. Deus autē diligit diligētes ſe. quare ſequit ꝙ maxia delectatio generat in ſūptione hac ſpūali: ꝓpter mutuā caritatem ad inuicē. vnde dñs dicit Qui māducat me: & ipſe viuet ꝓpter me. Tertio hoc ſacramentū noſtrā neceſſitatē & indigentiam ſupplet ſpūaliter. quia ſuſtentat & roborat noſtrā infirmitatē, auget noſtrā paruitatē, & reparat noſtrā mortalitatē. Et hec ſilr clare repreſentant per ſpecies ſacramentales. quia panis & vinū corpus laſſū fortificant ad laborandū. paruulū nutriunt ad incrementū. & famelicū refocillāt cōtra mortē Sic iſtud ſacramentū ꝑmo ſuſtētat aīam ne deficiat. ſcdo roborat ne ſuccūbat. tertio nutrit ut creſcat. quarto ꝑſeruat ne moriat. vnde & dñs dicit. Niſi māducaueritis carnē filii hoīs, & biberitis eiꝰ ſanguinē: nō habebitis vitā in vobis. Quarto hoc ſacramentū cauſat vnitatē in eccleſia. quia qui digne illud ſumit: caritatē āpliorē ꝓſequit, q̄ oīa facit eſſe cōia. Et hoc etiā in ſpeciebus ſacramentalibus palā oſtendit. quia ex multis granis vnus panis cōficit. & ex multis racemis vinū ꝓfluit: ſic ex multis fidelibus virtute huius ſacramētī vna eccla conſtat. vnde dñs dicit. Ego in medio veſtrū ſum Itē auguſtinus. O ſacramentū pietatis. o ſignum vnitatis. vinculū caritatis. Ex quibus oībus ꝓclu-

ditur ꝙ hocvenerabile ſacramentū eſt multiplicis
gr̄e collatiuū: & ex ſeipſo habet virtutē gratiam
ꝓferēdi. quia auctor oīs gr̄e ieſus xp̄s dn̄s noſter ī
eo ꝓtinet qui ſicut in mundū viſibiliꝫ veniēs ꝓtulit
mūdo vitā gr̄e: ita in hoīem ſacramētaliꝫ veniens
vitā gratie operat. & eūdē effectū quē paſſio xp̄i
fecit in mūdo: hoc ſacramentū facit in hoīe, nec
aliquis habet gratiā uel habere pōt ante ſuſceptio
nē huius ſacramēti, niſi ex aliquali voto ipſius. vl̄
ꝓ ſeipſū ſicut adulti, uel voto eccleſie ſicut paruuli
Et hoc iterū eſt valde mirabile. quia nemo debet
accedere niſi habeat gratiā: & tn̄ nemo habet gra
tiā niſi ꝓ illud qd̄ nondū accepit. tāta ſiquidē ē ef
ficacia virtutis hui⁹ſac̄menti ꝙ etiā ex voto ipſius
aliqs gratiā ꝓſequat ꝓ quā ſpūaliter viuificet, q̄ ac
cepta iā digne accedit ut gr̄a augeat, & vita ſpūa-
lis ꝓficiat: ut ſcz hō ꝓfectus ſit in ipſo ꝓꝓiūctionē
ad deū. Hoc aūt habz actus ſacramētalis ſup̄ actū
virtutis: ꝙ in oī actu ſacramētali digne ꝓacto ali
qua nouā gr̄ā actualiter infundit. nō aūt in omni
actu virtutis, q̄uis tn̄ oīs actus virtutis ſit meritori
us. & hoc eſt valde notabile. vnde patet ꝙ ſit ſalu
bre ſepius cōfiteri & celebrare ceteris paribus. eo
ꝙ totiens quotiens, noua gratia infundit. Sed for
te dicat aliquis ſimplex ſacerdos. Ego cōi more
ſoleo me libenter preparare ad celebrandū: & tn̄
nunq̄ ſentio huiuſmōi gratias. ergo timeo ꝙ ſem
per indigne accedo. Cui rn̄dendū ē: ꝙ adhuc mi-

rabilius ē ꝙ nō ſolū p̄dicte gr̄ē ſibi cōferunt: īmo ſi bona volūtate facit qđ in ſe ē ſufficiēter ſe p̄parando. tūc quotiēs celebrat: totiēs ꝓfert ſibi a vero deo(q nō mētit)eterna gl̄ia, quā tñ oīno nō ſentit Ecce mirabile ſup mirabile. Pro cui⁹ intellectu eſt ſciendū ꝙ hic ē multiplex mod⁹ loqñdi. quidā dicunt ꝙ nō eſt de rōe ſac̄mēti, q̄diu p̄ fidē ambulamus ꝙ hui⁹ gr̄ē ſentimēta habeamus. Alii dicūt ꝙ nō eſt ex p̄te ſacramēti: ſed ex p̄te nr̄a. qa forte adhuc min⁹ purgati ſumus a fecibus paſſionū, et tumultu venialiū: q̄ actualē refectionē ſp̄ualis dulcedinis impediūt, licet nō tollāt augmētū gr̄e uel caritatis. Et daf exēplū de cibo corp̄ali cui⁹ ſapor facil̄r impedit: ꝓpter impfectionē lingue. nihilominus eq; bñvalet ad nutriendū. Alii dicūt ꝙ tā ex p̄te pbr̄i ſufficiēter ſe p̄parātis, q̄ etiā ex p̄te ſacramenti interna deuotio actual̄r merito ſentiri deberet: ꝓput etiā in plurimū ꝓtingit. ſed nōnunq̄ clemēs dñs ex magna mīa tollit ſēſibilē deuotōe; a cordibus electoꝝ ꝓpter bonū ipſoꝝ: ut āpli⁹ ꝓficere ſtudeāt, aut ſupbiā euitēt, aut loco purgatorii illis cedat: ꝙ hic debita ꝓſolatiōe ad tp̄s p̄uātur aut ꝙ chriſto vicē rependāt, q in oblatiōe quā pro eis in cruce fecit: derelictus fuit, in tā amara penalitate. Quid ergo miꝝ ſi p̄ſbyter qui chriſtū repreſentat variis tentatōibus exerceaf in oblatione eadem, propter has cauſas aut alias q̄ diuina pietas electis ſuis expedire nouit: varie dona ipſis nō ne

ceſſaria diſpēſat, neq; turbari nimium debēt q̄ſi ei nō placeāt opa iſta ſctā, q̄ ex bona voluntate, licet arida ꝓcedūt. vñ credendū eſt q̄ tūc āplius merēt' ſicut ſolet exēplificari de his qui ꝓpriis ſtipendiis militāt. vbi pro optima regula dat' a ſcīs doctoribus ut celebraturus nō tm̄ īterroget, ſi ſibi deuot' appeat recollectus & trāquillus: q̄tū ſibi p̄cepta ſeruauerit dei: et ſuare ꝓponit ſi qd in ſentimētis ſuis auibus ei additū fuerit diuīe largitati gratias agat, neq; ꝓpriis meritis aſcribat: paratus carere qñ dño placuit. Inſup ſciendū: q̄ nōnulli magnā hñt deuotionē & ꝓtinuā: ſed neſciūt, aut nō aduertūt ſe hr̄e deuotionē. ſicut cōiter ꝓtigit illis q ſp in deliti is viuūt, putāt ſe nō delicioſe viuere quib' expedit valde ut aliqñ aduerſis tangant' : q̄tenus vexatio tribuat eis intellectū ut grati ſint. ſil'r plures bñ viuunt, et tñ putāt ſe nō bñ viuere ꝓpter aliquā tentationē, ul' timorē ſupfluū. Contigit olī galathis q̄bus p̄ increpationē ap'lus dicit. Currebatis bñ. Ex quibus elicit' vna ſpēs hūilitatis q̄ nō iuxta ꝓpriā eſtimationē debet qs ſeip̄m facile iudicare an deuotus ſit an nō, uel vtrum bñ viuat aut nō. ſi bone volūtatis fuerit: ſed ſp deo grās agere q̄ tam pie eū reſpicit ſupra q̄ meruit. et non amplius derelictus eſt. ſicut forte pctā preterita exigūt, q̄ ſic ſentiunt, nō paruā deuotionē habent. hec dicta ſint ꝓ qualicunq; conſolatiōe illoꝝ qui nimia ſcrupuloſitate vexantur quando non habent deuotionem

ſenſibilē trahentē eos ad celebrandū. dixit quidā notabileverbū. Qñ nō ſentio deuotionē tūc āplius feſtino ad celebrandū ut acquirā mihi deuotionē. ueluti frigidus feſtinare ſolet ad ignēvt calefiat. Eſt etiā ꝑ regula tenendū ꝙ q̄tūcunq; largiter cōicans ꝓcipit effectus huius venerabilis ſacramēti: tñ ſp q̄diu hic in fragili carne viuit īpfecte refectionē hāc ſumit & hz. in futuro aūt ſcz ī ſtatu gl'e pfecte reficiet. qđ aūt dictū eſt ꝙ etiā effect⁹ hui⁹ ſacmenti ſit collocatio gl'ie ſic pz. q̄a iā cōicans factus eſtvnū cū xp̄o. & ergo eſt filius dei ꝑ adoptionē, ſicut ille ꝑ naturā. ſi ergo filius & heres. Qđ aūt nō ſtatī introducit, hoc nō eſt ex ꝑte ſacmēti ſed ex ꝑte ſui. q̄a adhuc vinculo carnis hic tenet, quo ſoluto ſi ꝑfectevnitus fuerit xp̄o ſempiternā gloriā ſine mora ꝓcipiet. ut aūt ꝑfectevniat dz q̄diuviuit ſil' cōpati xp̄o quotidie crucē portādo q̄tenus poſtea cū ip̄o ſil' gl'ificet: ut apl's dicit.

Exto eſt aduertendū ꝙ ſunt plures alii indirecti effectus ipſius bn̄dicte eukariſtie quos digne cōicans ꝓſequit ꝑ quandā concomitātiam ad effectū principalē, qui effectus etiā nulli alii cōicari poſſunt: ſed tantū manent in ſumente ſacramentū ſicut effectus principalis. Huius ratio ſumitur etiā ex ſpeciebus ſacramentalibus & vſu earum. quia bonus cibus & potus principaliter quidē bene nutriunt zc̄. ad bonā autē nutritionē ſequit cōiter bonus color in facie. pulchri crines in

capite. cutis lenis in corpore toto. & alia ſilr. Sic in preſenti eſt ſilr dicendū. quia enī per hoc ſacra mentū hō magis vnit deo, p augmentū caritatis. reſtat q efficiat amicus dei ſpecialis & ſecretus ac familiaris. vñ quicquid talis amicicia ſolet genera re inter hoīes ſuo mō naturali: hoc ſolet iſtud ſa- cramentū bñdictū cauſare inter deū & hoīem mō ſuo gratioſo. amicor, aūt idē eſt velle & nolle. Igit nō ſolū illas magnas grās ſupra tactas xp̄s cōfert digne manducāti ſe, q̄ ſūt ſimplr neceſſarie ad ſa lutē: verūetiā alias minores q̄ ſūt de bñ eſſe, q̄ ſpe ctant ad quandā decentiā, ſiue ornatū aīe. & po- nunt cōiter tres, ſcz dimiſſio venialiū. relaxatio re atus pene. & p̄ſeruatio a p̄ctīs futuris. Ex hīs plu- ra alia monilia pulcherrima pullulāt q̄bus xp̄i ſpō ſa, id ē aīa deuota ornat. ne maculā uel rugā p̄tra hat: ſed ut ſit tota ſpecioſa ſicut liliū inter ſpinas. Ex p̄mo modo nāq; ſequitur q̄ ille decor vultus quē tumultus venialiū ſine intermiſſione fuſcare ſolet: velimus nolimus per huius ſacramenti effi caciā reuireſcit. Peccata enim venialia decolorant animā, & fuſcam reddunt: ac chriſto eius ſponſo minus gratā. & ſecundo aīa decoratur ſicut crini bus pulchris. ſponſa eī que crines non habet ſca- bioſa & īmunda reputatur. ſic anima quādiu pur gabilia habet chriſto perfecte coniungi nō poteſt. & ideo ipſe eam per hoc ſacramentū perfecte ab omni reatu pene mūdat. ex tertio aīa veſtitur & tegit q̄ſi cute leniſſima placidiſſima & ſereniſſima

Sponſa enī ſi pellē habet rugoſā/rigidā/ et vlcero
ſam/aſpnabilis eſt: ſic aīa q̄diu ſubiacet variis ꝓcu
piſcentiis et paſſionibus/ ac aliis motibus turbulē
tis: in chriſti amplexus nō admittit̄. et ideo eā per
grām huius ſacramēti a fomite purgat/et a malis
inclinationibus refrigerat et preſeruat .ne iterū in
priſtinam turpitudinē corruat/quatenus ſibi iugi
ter adhereat iā mūdata/ decorata/ p̄ſeruata. Quā
do igitur ſentimus nos rarius peccatis venialibus
ſubdi: carnalibus motibus agitari/paſſionibus vr-
geri/iracundie facibus ſuccendi /indignatione in-
quinari/ſuſpitionibus fatigari/impatiētie vitio ro-
tari/iuuenibus deſideriis inflāmari/iudiciis teme-
rariis inquietari/ ceteriſq; quotidianis diſtractioni
bus et defectibus ſubſterni: tunc gratias agamus
corpori et ſanguini ſaluatoris noſtri ieſu: qm̄ ſuū
effectū operat̄ in nobis. et quia ꝑ hec oīa ſupradi
ctapromouet̄ hō in amicū dei ſpecialē ſecretum
ac familiarē: ideo plura alia ſpecialia ſecreta ac fa
miliaria dona nōnunq̄ digne cōmunicans conſe-
quit̄/que mihi/ac mihi ſil̄ibus penitus ignota ſūt
quare amplius aliquid de his ſcribere verecundia
prohibet. Hoc tm̄ addendum eſt q̄ pro caris ſuis
aut aliis pro quibus volunt fiducialiter intercede-
re poſſunt: et crebro facillime exaudiuntur. Item
q̄ efficiunt̄ oībus ſuis inimicis fortiores. iuxta il-
lud. Vt leones flāmā ſpirantes: ſic ab illa mēſa di
ſcedimus/terribiles effecti diabolo/ſcilicet virtute

christi. Sed forte dicat aliquis. sitanta prestantur pbr̄o digne celebrāti, aut alteri digne cōicanti. mirum est q̄ phibet' quidā ꝑpter leuē, aut nullā culpam abstinere a sūptione tā salutaris sacramenti. et q̄ etiā laici rarius admittunt'. Dicēdū q̄ hoc sit ad p̄cauendū piculū ptemptus, siue puipēsionis. qđ accidere solet cira quotidiana. et ideo institutus est debitus modus, locus, tps zc̄. ad puocādū affectū humanū, ut reuerenter se habeat circa tanta mysteria, etiā scis angelis pauēda. Est tñ sciendum q̄ spūaliter māducare quotidie pñt. īmo sepius q̄libet die, videlz desiderādo cōionem ipsam humilr dicēdo sic. O dñe q̄ libenter iam celebrarē uel cōicārē si paratus essem: sed quia hoc mihi iā nō licet: rogo clementiā tuā ut ad me spūaliter venire digneris, et famelicā aīam reficere, et silia ꝑ ut deuotio dederit tractādo cordetenus institutionem huius sacramēti, et causā eius, sc̄z xp̄i passionem. hoc modo cōmunicare sp̄ est securū omni loco et tp̄e, & fructuosū. et q̄nq̄ ampliorē pcipit effectū q̄ si sacramētaliter cōicaret, licz regulariter loq̄ndo ipsa sacramēti sūsceptio plenius inducat effectū sacramēti q̄ solū desideriū ipsius. Vñ ꝑsulendū est deuotis et abstractis psonis, ut ad min⁹ semel in ebdomada cōmunicent, nec est laudandum quorundā pastor̄ existimatio qui taliū desideria repellūt. vtiq̄ sacramentū medicina est, nec requirit' añ sūptionē sūma pfectio q̄ deuota sum-

ptio paulatim introducit. olim in ꝑmitiua eccleſia quotidie fideles cõicabãt. vtiq; nõ valet huiuſmõi quorundã paſtorꝝ duritia ꝛc̃.

Septimo eſt aduertendũ ꝙ ſicut ſupra tactũ eſt, hoc ſacramentũ ſimul eſt & ſacrificiũ & ſacramentũ. ſed rationẽ ſacrificii habet inquãtum offertur. rationẽ autẽ ſacramenti inquantũ ſumitur. Et ideo effectũ ſacramenti habet in eo qui ſumit. de quo iam aliqua dicta ſunt. Effectũ autẽ ſacrificii in eo qui offert, uel in his pro quibus offertur. de quo iam reſtant aliqua hic ſubiungenda. Et ut verũ fatear quantum conicere potero: vix apud paucos antiquos hec materia reperiꝫ expla nata. Sed moderni doctores, ſcilicet ſanctus tho. albertus. bonauen. & quidã alii plenius ipſã diluci dauerũt. Ratio eſt ut cuidã placet. quia occaſio ſe non prebuit tunc propter feruorẽ deuotõnis quã fideles habuerunt in illis diebus. quia non aſpirabant ad ſacramentũ propter rationẽ vtilitatis: ſed caritatis. In his autẽ diebus nouiſſimis abundãte iniquitate, & refrigeſcẽte caritate: amplius querũt hoĩes que ſua ſunt. ꝑpter quod prochdolor multi pbri reperiuntur, qui paratiores ſunt celebrare ꝑpter vtilitatẽ ſacrificii q̃ propter ſuauitatẽ ſacramenti. vbi tñ ceca mente nimis decipiunt. ſi eĩ diuinã caritatẽ preponerẽt: vtiq; tpãlis vtilitas eis copioſius ꝓueniret. Et ſicut nõ oms euangeliũ enunciant propter ſalutẽ audientiũ: ſed ꝑpter queſtũ.

ita non oīs ſacrificant ꝓpter honorē diuinū: ſed comodū ꝓpriū. Ecce quāta mala facit cupiditas vſ q̄ adhuc. qđ olī fecit īuidia caypha pilato & ſynagoga illa ſathane ut chriſtū filiū dei benedictū vēderent & impie occiderent. hoc deinceps operaī invaſis perditionis vſq̄ nunc. ut eundē in hoc venerandiſſimo ſacramēto mercationi exponāt: ac indignis manibus ſacrificare nō expaueſcunt. & ut breuiter ad propoſitū veniamus: ferī nōnullos fuiſſe ita hac miſerabili ſue cupiditatis execatos. ut indifferenter oblationes & elemoſinas aut redditus fideliū ſuſciperent. nec quidq̄ amplius preter ſolita ſuffragia pro ipſis facerent, dicēntes hec uel ſiīlia verba. Capiamus quicquid venit, vna miſſa melior eſt q̄ aurū totius mūdi. ſufficit ſemel celebrare pro oībus. Fuerunt & alii qui dixerūt modeſtius quidē: ſed nō minus impie fecerūt. Dixerunt nāq̄. ꝓmittamus quidē eis quotcūq̄ miſſas petierint, nos tī nō obligamur eis. quia miſſe emi nō poſſunt, alioquin ſymoniaci efficeremur. his & aliis modis variis ritū eccleſie ſubuerterūt. Qđ videntes ſancti doctores occurrerunt abuſioni & ignauie iſti nepharie: materiā hāc declarantes ad liquidum. ne ſolita obſeruātia pie matris eccleſie quam ſpirituſſanctus indeſinenter & ineffabiliter regit oblitaretur. & fundant ſe cōiter in hac ꝓſuetudine ſollenni quam eccleſia obſeruauit ſemper vſq̄ hodie. applicata rōe huius termini ſacrificiū

cū allegationibus ſcripturarꝝ et auctoritatibus antiquorꝝ, et quibuſdā exēplis fidedignis, et ut introitū habeamus adplenā huius mere notitiā inquirendā. Eſt p̄imo notandū q̄ ſicut effect⁹ eukariſtie ſub rōe ſacramēti ſumit̄ ex ipſis ſpēbus ſac̄mentalibus: ita effectus eiuſdē inq̄tū eſt ſacrificiū accipi debet ſil̄r ex aliquo corp̄ali et nobis notiſſimo p̄ncipio, ſine op̄atōe exteriori, p̄ cuius ſil̄itudinem ducamur in cognitōnē ſpūaliū, qđ eſt cōe oībus ſacramētis et ſacrificiis. Sicut enī aq̄ lauat ſordes corpis: ita baptiſm⁹ qui p̄ aquā exhibet̄ lauat ſordes aīe, id eſt pctā. Et ſicut panis et vinū nutrit corpus: ſic ſacramentū altaris ſub rōe ſacramēti, qđ ſub ſpēbus panis et vini p̄tinet̄ nutrit aīam. pariformiter ſicut munus uel opus gratū placat hominē cui impendit̄: ita ſacrificiū altaris qđ in ſpecie muneris et corporalis opationis p̄ficit̄, placat deum cui offertur. Sacrificiū enī dicit̄ quaſi ſacrū factū in honorē ſoli deo debitū, cū aliqua ſollennitate ad eum placandū. et hec eſt propria acceptio huius termini ſicut in propoſito vtimur eo generaliter. tñ ſacrificiū p̄ōt dici quicquid fit ad honorem dei, ſiue ſpūaliter ſiue corpaliter. iuxta illud. Sacrificiū deo ſpūs ⁊c̄. Et ſicut duo ſūt modi mā ducandi, ſcilicet ſacramētalis et ſpūalis: ſic etiam ſunt duo modi ſacrificādi, ſcilicet ſollēnis ſiue exterior, qui non debet niſi vno mō fieri. ſicut de ſacramēto dictū eſt. alius eſt ſpūalis ſiue interior, q

oī loco et tpe fieri debet. iuxt illud. Oī tpe benedic deū. et illud optz ſp orare et nunq̄ deficere. Item bñdic dño in oī loco dñatiōis eius zc̄. Applica cō ſeqñter ſicut ſupr̄. Quō ſcz p̄mus modus ē cū periculo: qa pōt indigne fieri. ſcđusſp ſit ſecure. nihilominus ipm ſacrificiū realiť exhibitū cū debita cordis cōpunctiōe, pfectius eſt, et plus īpetrat. Et ſicut ꝓſecratio nō pōt fieri niſi p ſacerdotē: ſic nec īmolatio. Fideles aūt vtrāq; participāt: ecce iā habemus fūdamentū, ſiue p̄ncipiū ex quo vlteriꝰ pcedere poſſumus. docemur nāq; p iſta exteriora et corpalia: q̄liter interiora et ſpūalia ordinare debemus. et hocvalde eſt nobis ꝓnaturale et ſuaue. qa oīs nr̄a cognitio a ſenſu initiū habet. Vñ ſicut ad oculū videmus: q̄ q eſt in grā alicuius p̄ncipis ille ſolet ſibi ꝓpinare aliqđ carū munus, uel exhibere aliqđ gratū obſequiū: ut in gratia eius pmaneat, ac magis creſcat. Et ita. nā ſi ille p̄nceps virtuoſus eſt: tūc ab amico ſuo gratāter iſta recipit. quia videt bonā volūtatē ſuā: et multa maiora ſibi reddit, et maxīa ꝓmittit in futuꝝ. Inſup ſi aliquid ſibi debet libēter dimittit: et totū relaxat q̄cquid illud eſt ꝓpter feruentē amorē quē in eo ꝓſiderat. puidet ei etiā de oībus neceſſariis, et ab inimicis defēdit: nec q̄dq̄ ei negat q̄cūq; iuſte ac pie deſiderauerit. Et quanto crebrius hmōi munera l' obſeqa p̄ſtiterit, cū mīore tñ ſtudio placēdi: gratus quidem eſt. minus tamen impetrat, et minus

ei dimittiſ, ſi debito obnoxius teneatur. Si tertius adhuc minus diligit: minus etiā īpetrat. ſi q̄rtus vltra hūc adhuc in minore amicicia fuerit, etiā ſecundum hoc recipiet. & ſic de omnibus aliis pari modo erit iudicandū .p̄ncipes eī virtuoſi magis affectū penſant q̄ donū. Nihilominus tm̄ ꝓpter innatā ſibi ꝓbitatē neminē aſpnanť, q̄tumcūq; etiā parū obſequii aut dilectōis īpēderit, nec eos quos aliquo mō beniuolos ꝓſiderāt (etiā ſi nihil hm̄t) irremuneratos abire ſinūt. Contingit etiā nōnunq̄ ꝙ amici huius nō pm̄t venire ad preſentiā principis: ita ꝙ ꝑ nuntios mittere optet q̄ libenter ei ꝓpinarent, tunc ſi nūtius bonus & fidelis eſt: multū ꝓfert ad gratiā īpetrādā. ſi malus nihilominus p̄nceps ꝓpter caritatē mittētis gratāter recipit. Si aūt infidelis fuerit nūtius & fur, & nō preſentat: tūc multiplex dānū ſepe mittens incurrit, q̄uis gratiā p̄ncipis non admittat furtū ſuſpendiū non effugiet. Siłr & malus nuntius offerendo gratū munus aliis gratiā, & ſibiipſi qm̄q; patibulū ꝓcurat. dicēte p̄ncipe munus reſeruate: ſed portitorē ſuſpēdite. ꝙa impius eſt. Per hec aūt ſiłia optz nos deuenire in cognitionē eoꝝ q̄ nō videmus, aut non intelligimus. Poteſtas enī & ſtatus huius mūdi a deo eſt. exēplatus ab illa ſupna curia, cuius cōditor & gubernator deus eſt. Applicando igiť pādigma noſtrū ad materiā preſentē dicimus ꝙ p̄nceps virtuoſus dm̄s deus eſt. amici eius qui nondū ad faciē

eius puenire pñt boni sunt christiani. Quoꝝ qui dam pfecti sunt. quidā impfecti in caritate. munꝰ tñ qđ offerūt cū grato obsequio: sacrificiū altaris est cū opibus mie&aliisvirtutū exercitiis. Nuncii qui illud deferunt sunt pīsbyteri, qui si in caritate sunt: multū ꝓsunt propter orōnes &deuota desi-deria. si nō tñ celebrant tūc alīs ꝓsunt: & sibiipsis nocent. si celebrare negligūt ꝓ his quoꝝ debitores sunt: tūc tā sibiipsis q̄ etiā illis multipliciter nocēt & quia in seruitio tanto indigne& infidelr agunt certa dānatio eis proueniet a iusto iudice, nisi in hac vita misericordiā consequant.

Octauo est aduertendū pro ampliori declara-tione premissorū: ꝙ quāuis ecclesiā non ha bet nisi hoc vnū sacrificiū: tamen melius prouisa est q̄ olim fuit synagoga que plura habuit. &hoc propter triā que in donariis placatiuis maxime at tendi solet. Primo propter ipsius preciositatē &di gnitatē. secundo propter ipsius vtilitatē & cōmo-ditatem. tertio propter ipsius efficaciam & virtuo sitatem. Hec nanq; reddunt quodlibet munus ac ceptum. & per consequēs placatiuū. primo istud venerandū sacrificium precioſius & dignius ē, q̄ omnia sacrificia legalia. quia in eo continetur ve-rus filius dei &filius virginis marie christus iesus rex regum&dominus dominantiū: &passio eius representata. quare non solum est gratum ꝓpter

deuotionē offerentis, ſicut illa: ſed etiā gratiſſimū ꝓpter ſeipm. neq; vnq̄ de iſto dici potuit ſacrificium et oblationē noluiſti, aut nō placuerūt tibi ꝛc̄ ſicut de illis ſcriptū legimus. Scđo ē cōmodius & vtilius q̄ oīa illa. hoc patet. nā ritus eius modeſtiſſimus eſt: ſine oī g̈uitate. mūdiſſimus: ſine oī impuritate. facilimus: ſine oī difficultate. ſimpliciſſimus: ſine oī curioſitate: ecce quā cōmodū eſt. dicitur eī cōmodū q̄ſi cōmodo datū. Vſus eius etiam vtiliſſimus eſt: qa cum ſit minime p̄cioſitatis quo ad materiam. et minime difficultatis quo ad exercitiū, ac minime ſollicitudinis quo ad p̄parationē. tñ oībus illis añferr̄ q̄ fuerūt valde p̄cioſa op oſa et curioſa. q̄re etiā dicunt̄ graue iugū qđ non potuerūt portare patres illi, licet cōueniēter fuerit impoſitū dure ceruici. reuera nō pñt fideles ꝙqueri de hoc ſacrificio, et dicere quid tētatis imponere iugū grauiſſimū in hūeros noſtros, qđ nobis ꝓdeſſe non poterit. ſed magis grās toto corde agamus dño piiſſimo, qui ſuauiſſimū meōriale & munus peculiare, ac ſolaciū ſpāle nobis in hoc ſacrificio reliquit quo ſalubriter vti poſſumus ad oīa q̄ noſtre ſaluti expediūt. Tertio iſtud ſacrificiū vene ranūd eſt maioris efficacie et virtuoſitatis ad placandū et impetrandū, q̄ tota illa grādiſſima ꝙgeries legaliū victimarꝝ. Hoc apl's aperte dicit ro. viii Qui etiā ꝓprio filio ſuo nō pepercit: ſed ꝓ nobis oībus tradidit illū. Quomō non etiā cū illo nobis

oia donauit: ipſe nāq; cum lachrymis et clamore valido offerens ſemetipm: exauditus eſt p ſui reuerentia, et factus eſt omībus obtēperantibus ſibi cauſa ſalutis. q̄re iā nihil dānatiōis aut deſpatiōis ſiue puſillanimitatis aut diffidētie eſt his qui ſunt in chriſto ieſu. Hec ſunt nobis maxīe cōſolatoria & iocunda: q̄diu enī in hac lachrymarū valle ſumus, nō ſic ſumus oipotentes aut oīſciētes, ſicut ſumus oiuolentes. Multa ſiquidē volumus: ſed pauca ſcimus: et adhuc minus poſſum⁹. Et ideo ſi non haberemus informantē et adiuuantē inter tot & tanta pericula, nihil reſtaret niſi deſpare. ſz in hoc sūme ꝓſolamur, q̄ aliquid poſſum⁹ p gratiam bonevolūtatis facere, per qđ meremur illud adipiſci qđ ex nobis nō haberem⁹, ſciremus, aut poſſemus. Hoc aūt fit p huius ſalutaris hoſtie immolationē. nā omia que iuſte aut pie a deo poſſumus petere: p eā poſſumus efficaciter impetrare. de hoc nullo modo eſt dubitandū, alioquin nō haberemus rectā fidē. Sicut enī ſacramēta efficiunt quod ſignificant: ita etiam ſacrificia efficiunt qđ ſignificant. proprium autem ſacrificiorum ſignificatū, eſt q̄ deus per ea placatur. igitur ſi rite exhibentur veriſſime deum placant, deum honorificant, deum ad clementiā prouocant: & nobis qđ petimus impetrant. Quod ſi alia minora ſacrificia hoc potuerunt: quantomagis illud excellentiſſimū quo nullū aliud nedū eſt: ſz nec eſſe poterit

dignius. Sed forte dicat quis, q̄ est digna p̄parat̄o ad rite sacrificandū? Rn̄detur q̄ eadē que est ad ri te cōicandū. Si vis digne sacrificare: stude digne cōicare. & ecōtra. nihilominus vltra rationē sacra- mēti hoc habet sacrificiū speciale: q̄ illis p quibus offertur impetrat p̄tritionē, si in mortalibus peccā tis sint: dū tn̄ ipsi nō ponant obicē grē. sacrāmen tum aūt sp obest indigne cōicantibus. Queriť eti am q̄ sunt illa spāliter p quibus solet ecclesia sacri ficare? Rn̄detur q̄ p illis pro quibus solet orare. ut clare patet in officio misse & in canone, vbi orōes precedūt & sacrificiū subsequiť. Et iterū orōnes q̄ dam supponunť q̄si p grāȝ actione & p̄firmatiōe illoȝ q̄ iam p̄secuti sumus. Oramus aūt cōiter lo quendo pro duobus, scȝ pro bonis cōsequēdis. et pro malis remouēdis. Insup oramus ut bona col lata nobis multiplicenť & conseruenť. Bona aūt sunt duplicia, scilȝ corporalia & spūalia, siue tpālia & eternalia. aut exteriora et interiora, que oīa no- bis a dn̄o dari petimus. Corporalia sūt sanitas, p- speritas, pax, tēperatus aer, fructus terre, domus, vestimentū, cibus, potus, & oīa alia que ad huma nā necessitatē, vtilitatē, ac honestatē ptinēt, p qui bus orat ecclesia & sacrificat. quia nō possumus si- ne his viuere in hoc fragili corpe. iuxta illud sapiē tis. da victui meo necessaria. Bona spūalia sūt duo, scȝ gratia & gloria. ad gratiā ptinent oms virtutes, do na spūssancti, & alia sil'ia. ad gloriā ptinet visio dei

ſocietas ſanctoꝝ & glorificatio corpoꝝ ꝛc̄. Secun
do petimus ꝑ malis remouendis q̄ ſunt in dupli-
ci differentia. quia quoddā eſt malū culpe: ut pec
cata & vitia. quoddā pene, et hoc dupliciť, aut eter
ne ut infernus. aut tpālis: ut multiplex afflictio, i-
firmitas, bella, peſtilētie, cariſtie, purgatoriū, et ſil'ia
pro quibus oībus āmouendis & mitigādis & auer
tendis ſancta mater eccleſia orare & ſacrificare ſo-
let. & ad hoc habet aptiſſimas preces & collectas &
informationes in officio ſuo per circulū anni ſem
per concludēdo in chriſti noīe. quia etiā ſp exau-
ditur ad ſalutē. qui aliter petit nō fideľr orat: ſed
gētiliter poſtulare videť. & ſi exaudiť magis cedit
ſibi in periculū q̄ ſuffragiū. Ex quibus patet ꝙ q̄-
cunq; per hoc ſacrificiū impetramus: ſecure acci
pimus. qñ etiā advotū nō exāudimur, tūc nequa
q̄ eſtimare debemus nos repulſos: ſed ꝑſtanter te
nere hoc melius nobis eſſe negatū. Et hec ēvalde
magna grā: qñ nō dať qđ obeſſe poſſet. ſicut pius
pater puero cultellū tradere nō vult: ne ſe ledat.

Ono eſt aduertendū q̄ ſit ſalubre ſacras ho-
ſtias īmolare: quod ex iam dictis clare patet
Vnde conſulendū eſt vniuerſis fidelibus cuiuſcū
q; ſtatus aut conditionis, ſiue peccatoribus ſiue iu
ſtis: ꝙ diligenter ꝓcurent pro ſe miſſas fieri ſi poſ
ſunt. ſi non habeant ſacerdotem aut ſolatium ſu
ſtentandi ipſū: tunc libenter audiant diuina cum
bona voluntate, & ſufficit dño. dicentes hec aut

ſilia. Tu dñe miaꝝ q vniuerſa ſcis anteq̄ fiant. tu noſti cor meū q̄libēter tibi hoc digniſſimū ſacrificiū placatiōis īmolarē, ſi facultas adeſſet. ſed quia mihi nō dediſtiv̄ hoc poſſim: idcirco cum pia fiducia offero qđ habeo, bonā videlz volūtatē. rogās īmenſā clementiā tuā: ut affectū ꝓ effectu ſuſcipias, & mihi in his ꝑiculis aut tribulatiōibus ſuccurras, aut tali uel tali amico meo viuo ſiue defuncto ⁊c̄. ꝓut res poſtulat, & deuotio ſuggeſſerit. Et ſi hoc in fide fecerit: īpoſſibile ē eū nō exaudiri. qm̄ deus q nō mētit᷑ hoc ſibi dabit qđ poſtulat, qui qđ ſibi nouerit meli⁹: tm̄modo aſſit fides, & oīa erūt plana. Mirū eſt ꝙ hūanū cor tā tardū eſt ad fidē, vbi tot habz pignora diuine legalitatis, ſcz ſcriptu ram veridicā, martyres, ꝓfeſſores innumerabiles, quotidianā expientiā: ac bn̄ficia magna oībus cō munia. de hoc in ꝓphetis dn̄s plurimū conquerit᷑ ꝙ cū oībus modis querat occaſionē benefaciendi nobis, tn̄ vix reperitur aliquis qui plene audeat ſe ſibi cōmittere. & hoc plurimū ſibi placet ꝙ bene de ipſo ſentiamus, et fiducialiter ad ipſum curramus, ſiue in proſperis, ſiue in aduerſis. In proſperis grās agendo, et ſancti iob exemplo ac aliorum antiquoꝝ iuſtoꝝ hoſtias pacificas offerendo. hec aūt ſimilia deuoto corde dicendo. Profiteor corā te largiſſime creator vniuerſorū: ꝙ de manu tua cuncta que habeo mihi prouenerūt. idcirco de tuis donis offero tibi ſacrificiū laudis per manus ſa

cerdotū tuorū hūiliter grās agens bonitati tue, ac ſupplicās: ut doceas me ita tpālibus vti: q̄tenus p ea merear puenire ad eterna zc̄. In aduerſis opez poſtulādo ne deficiamus. ita dicēdo, aut ſilia. Domine clementiſſime tu noſti qꝛ nō eſt in me tanta fortitudo ut me de his periculis eruere poſſim. id circo tibi offero ſacrificiū iſtud gratiſſimū: rogans te ut mihi ſubuenire digneris ī his etiā et ī oībus, ac clementer liberare q̄tenus hoc bnficio tarditas mea puocata, nullū aliū p̄ter te querat ꝛſolatorē & ꝓtectorē. In hunc modū aut ꝛſimilē poterit quis dirigere intētionē ſuā, ꝓ ſe aut aliis in omībus iuſtis et piis cauſis: et abſq; dubio ſentiet auxiliū in tpe oportuno. De hoc etiā q̄plurima ſunt exēpla q̄liter quidā a variis piculis ſunt preſeruati, quidā liberati, quidā plura bona ꝛſecuti: more ātiquoꝝ patrū. Refert beatus greg. de quodā captiuo, cui vincula totiens ſoluebant in carcere: quotiēs pro eo ſalutaris hoſtia ab vxore īmolata fuerat. Item de alio quodā in rupe concluſo qui mirabiliter paſtus fuit per plures dies virtute huius ſacrificii qd ſingulis diebus pro ipō tanq̄ mortuo vxor ſua ob tulit. qui tandē viuus extractus cuncta enarrauit. ſimiliter nōnulli percuſſi ſunt a tonitruo & fulmine. illis tamen preſeruatis ſuper quos ſacerdotalis venit oratio, ul' in fine miſſe benedictio. Alii in mari, in fluctibus, in bellis, in peregrinatiōibus, ac aliis euentibus ꝓfecerūt huius ſacrificii ope adiuti

vbi alii dāna & picula plima ptulerunt. Sed quis finis esset si cuncta narrare vellē q̄ de hac materia scripta reppim⁹. Quicūq; etiā aliqđ magnū opus inchoare siue aliquē grandē causā tractare voluerit: sp in sui auxiliū & ꝑsiliū querat suffragiū huius bñdicti sacrificii cū plana fide. & diriget' salubriter in oibus. Hoc habemus singlare in hoc sacrificio q̄ ꝑstātissima fide possumus ad ipsū orare sic aut silr dicēdo. O tu latens veritas. o tu tecta maiestas o tu occulta bonitas: tibi hūiliter reuelo causā me am. exaudi ꝓpicius: certe teneris ex promisso. ut quid nos ad fidē & orandū prouocas, si iuuare & audire nolueris? Absit hoc a te. Et quia sic iussisti ut in te spem nostrā ponamus teq; pri offeramus qm̄ quicquid ab eo petierimus in nomie tuo fiet nobis. Ecce qđ iussisti iuxt modulū nostrū facim⁹. Tu igit' piissime saluator reddere ne differas qđ ꝓ misisti zc̄. ꝓut vnctio docuerit in hūc modū plures sancti ab eo mirāda impetrarūt: clamantes in fortitudine quasi vim faciendo. qđ misericordissimo dño plurimū placet iuxta euangelicā pabolā. de iudice iniquo, qui nec deū timebat, nec hoīes reuerebat': tn̄ propter molestiā vidue victus fuit.

Decimo est aduertendū q̄ sacrificiū veneran-
dū altaris vltra iam dicta etiā habet vim satisfactiuā, aut effectū precii satisfactiui. quia sicut pecunia satisfacimus creditoribus nostris: ita ꝓ oblationē huius sacrificii satisfacimus deo ꝓ multis de

bitis nostris. Sumus aũt q̃drupl'r deo debitores. p̃
mo quia nos creauit. scđo quia nos redemit. ter-
tio quia vitã eternã p̧misit. q̃rto quia multipl'r eu3
offendimus. Et sip̧ quolibet istor nos ei totaliter
daremus quid nisi q̧tũ est. Ecce habemus ad ma-
nũ cui fiducialiter dicere possumus. Dñe vim pati
or rñde pro me. tu sufficis pro oĩbus & singulis, te
ipsũ: tibiipsi sacrificamus mõ quodã mirabili. te-
ipm pri tuo & spũisãcto reddimus p̧ infinitis debi
tis nr̃is. vñ si hoc pfecto corde fecerimus satis est
nec vltra a nobis aliqd req're. Sed qa vera pfectio
pauciſſimor est. ideo p̧ informatiõe & p̧salatiõe i-
pfector necesse est hic aliquid plus ãnotare. Vñ
notandũ q̧ si satisfactio debet esse iusta: tũc optet
q̧ fiat de p̧prio, alioquin nihil valet. Nõ enĩ possũ
de alienis bonis satisfacere creditorib9 meis. Et er
go si debemus p̧ ĩmolationẽ huius sacrificii iuste
satisfacere deo: oportet dicere q̧ istud sacrificiũ ẽ
nostrũ. & bene dicit & mirabiliter dicit. neq3 ãgeli
id dicere audent quõ nos. ergo mirabil'r: sed tñve
rissime dicit. Si querit quo iure? rñdet q̧ neq3 iu-
re creationis, neq3 iure redẽptionis, aut emptiõis,
aut aliquo alio iure cõmutationis ciuilis uel cano-
nice. quia ſm omñes hos modos ipse possidet nos
velim9 nolim9. neq3 eĩ ipsũ creauimus aut redemi
mus: ſ3 ipse nos. q̃re optet dicere q̧ iure donatio
nis. & hoc ver ẽ. qa gratuita caritate seipsũ dona
uit nobis. Ecce mirabile. Possidemus possessorẽ

noſtrū. Dedit ſeipm̄ nobis q̄ creauit nos. Ad hoc aūt nobis aliquid daſ ut fiat noſtrū, &a nobis habeaſ. Habere aūt dicimur illud quo libere poſſumus vti uel frui ut volumus. et ergo ꝓſtāter tenendū eſt q̄ ꝑ debitis noſtris iuſtiſſime dño deo ſatisfacere poſſum⁹ ꝑ iſtud ſacrificiū. q̄ veraciter noſtrū eſt. Et q̄ digniſſimū eſt, ideo nō eſt nobis formidandū q̄ſi nō poſſit ſufficere. Eſt eī p̄cioſiſſima res q̄ vnq̄ fuit aut erit. Quō aūt ꝑ debito creatiōis redēptiōis, aut multiplicis gr̄e: ſatiſfacimus deo ꝑ ipſū q̄ſi grās agendo ex caritate ꝓfecta: ꝑ quā fit plena poſſeſſio eius ſupra dictū ē. ſed quia hoc rarū eſt eo q̄ nō ſit hō ſup terrā qui nō peccet ſaltē venialiter: & in multis offendim⁹ oms̄. Ideo nūc ſequiſ aliquid dicendū de q̄rto debito, videl3 multiplicis offenſe. Eſt etiā ſupra dictū quō ꝑ hoc ſacrificiū impetraſ gratia ꝓtritionis ꝑ quā delentur mortalia. ſimiliter quō remittunſ venialia. & ſic reſtat ſolū dicendū de ſatiſfactione penali pro peccatis, que hab3 fieri per hoc ſacrificiū. Et ut plane iſtud intelligatur, iterū datur exemplū de principe virtuoſo iuſto & pio q̄ aliquē criminoſū hoīem ad gratiā ſuſcipit ex pietate ut nō occidaſ, put meruit. Supaddit etiā ei victū et veſtitū & alia neceſſaria, nihilomin⁹ tñ ex iuſtitia imponit ſibi aliquā penā ad tps quā ſuſtinere ipſū oportet niſi aliūde habeat vñ ſatiſfaciat. Sicut dñs deus clemēter peccatorē ꝓpter penitentiā ad gratiā ſuſcipit & ei gra-

tiā pſeruatiuā largiť, ne iterū in pctā corruat, & a lia dona plurima: tñ ſatiſfactionē penalē ab eo requirit exigente iuſtitia, quā hic aut in futuro ipſū exſoluere neceſſe eſt, niſi p aliū ſatiſfaciat diuine iuſtitie p eo. Pariformiter ſicut idē princeps dilectos & fideles ſeruos ſuos p modica offenſa non abicit: tñ eos corripit & caſtigat: ita dñs deus electos ſuos qui iā in gratia ſunt ꝓpter venialia non dānat. tñ iuxta quantitatē delicti, etiā p minimis, aut hic aut in purgatorio punit ſi ſatiſfacere negligunt, eo q nullū malū manebit impunitū: ſicut nec vllū bonū irremuneratū. Prouidit autē ſaluator noſter eccleſie ſue de multis adiutoriis & opibus ſatiſfactoriis, q̄ faciliter pñt ab vnoquoq; fieri in hac vita p que grauiſſime ille pene & horrendi cruciatus purgatorii aut minuunť, uel abreuiantur, aut certe totaliter excludunť. ſicut ſunt ieiunium, oratio, elemoſine, pegrinatiōes, indulgētie ⁊c̄ ſimilia. & ſup oīa miſſaR celebratio, ī quibus hoc digniſſimū ſacrificiū offerť. qđ ratione paſſionis chriſti quā repreſentat: eſt ſūme expiatiuū debite pene, hic aut in futuro exſoluende. Et ſic patet q̄ ſacrificiū iſtud bñdictū nō ſolū placat: ſed etiā impetrat. & nedū impetrat: ſed etiā ſatiſfacit. Nam placat diuinā maieſtatē ut culpā dimittat. ꝓuocat diuinā mīam ut grām ꝓferat. inclinat diuinā iuſtitiam ut penā remittat: & merito. qm̄ cū ſit gratiſſimū: ideo maxīe impetrat. & cū ſit p̄cioſiſſimū:

ideo maxīe ſatiſſacit. Sꝫ forte dicat quis. ſi hec ita ſunt: q̄re ergo vna miſſa non ſufficit ad deletionē totalis pene oīm fideliū, aut certe cuilibet vna p̄ oī moda ablutione debite pene, etiā q̄tecunq; ? Dicēdū ad p̄mū q̄ q̄uis meritū paſſionis chriſti p̄leniſſime ſufficiat: tñ diuina ſapiētia ita ordinauit q̄ q̄libet debet aliquid facere pro ſeip̄o. ſicut etiā īnaturalibus aptevidemus q̄ oīa viuentia ſollicita ſūt pro ſui p̄ſeruatiōe & ſaluatione: q̄uis deus eq̄ faciliter vniuerſis prouideret. neq; indigeret hmōi cooperatiōe creaturaꝝ: tñ hoc nō facit nevacua ſint opera ſapiētie ipſius. ita etiā meritū chriſti copioſiſſimū nō prodeſt alicui: niſi ei ſe applicauerit p̄ fidē & caritatē. Ad ſcd̄m eſt dicendū q̄ certe vna miſſa ſufficeret vni, īmo ſuperſufficeret. quantū eſt ex parte ſacrificii. ſed plerunq; aliter contingit hoc eſt ex parte hois nō ſufficiēter applicati faciēdo quod in ſe eſt. Et daf̄ exemplū de p̄ncipe aperiente theſaurū ſuū pro liberatione populi ſui, atq; dicente. Accipiat vnuſquiſq; q̄tū ſibi ſufficit, & redimat ſe. q̄ ſi tūc aliqui ſunt negligētes aut cōpediti, manebunt captiui: hoc nō venit ex p̄te p̄ncipis uel theſauri: ſed ex parte ipſoꝝ. quia nō volunt aut nō p̄ñt theſaurū attingere. Sic dñs ieſus dicit electis ſuis. Ecce trado vobis meritū acerbiſſime paſſiōis mee quo ego nō indigeo. ſtudeat quilibet inde accipere q̄tū ſibi ſatis eſt. & ſoluat p̄ ſe ut libere poſt hanc vitā euolare poſſit ad me. quia

hoc mihi gratiſſimū eſt, alioquin tñ penalitas & la bor meus inanis eſſet. Sed quidā ſunt impotētes ſcz illi qui in purgatorio ſūt, nec ſe iuuare poſſūt. ideo neceſſe eſt vt p alios hmōi meritū eis applice tur. Alii ſunt negligētes, qui ſcz dū viuunt tps va ne expediūt, ſeipſos negligūt, neq; ut deberent ſi- bi prouident in futurū. ideo nō mirū ſi eis preciū chriſtiane redēptionis nō proderit p expiatiōe de- bite pene. Qui aūt pfecte ſe applicāt penitus libe rantur. Hec vero applicatio videt depēdere ex ra- tione ſacramēti ſicut ſupra dictū eſt. quia qui pfe cte cōicat perfecte ſacrificat. Perfecte aūt cōicare eſt chriſto pfecte ꝓiungi. & qui manet in chriſto debet quēadmodū chriſtus ambulauit & ipſe am bulare. Fruſtra nanq; appellamur chriſtiani ſi imi tatores non ſumus chriſti. & iuſtū eſt ut illā man ſuetudinē & humilitatē eligat ſeruus quā ſectatus eſt dñs. Et ideo chriſtus dicit ſe eſſe viā, vt ſua con uerſatio ſit forma diſcipulis. Qui ſic chriſtum ſe- quunt digne & perfecte ſacrificāt. nec alia purga- tione opus habent. quia iā ſunt vnū cū ipſo. chri ſtus enī lux eſt. peccatū tenebra. hō in medio ſtat Et qa nulla pōt eſſe ſocietas luci ad tenebras. ideo q̄diu hō habz aliqua pctā, etiā minima pfecte xp̄o vniri nō pōt. & q̄to amplius receſſerit ab oī pecca to: tanto magis appropinquat chriſto. & ecōuer- ſo. Si autem nihil habet de luce: tūc ad chriſtum non pertinet. quia in tenebris eſt & mortalibus

grauatus. neq; purgari põt: ſed ineternũ dãnabit ſi p penitẽtiam renatus nõ fuerit. Sed forte dicat adhuc aliqs. Quid mihi pdeſt celebratio miſſe qñ oĩa q̃ iam dicta ſunt poſſũ ĩpetrare a deo, ſiue effectũ ſacramẽti, ſiue ſacrificii p nudã orationẽ dicẽte dño. Quecũq; orantes petitis credite, quia accipietis. ergo videt̃ q; oĩs exercitatõ exterior magis impediat q̃ ꝓmoueat effectũ orationis. Similis inſtãtia poſſet fieri contra oĩa ſacramẽta et exercitia cerimonialia eccleſie. Reſpondet̃ q; tempore beati auguſtini fuit iſta obiectio vehementer per catheciminos & hereticos replicata contra fideles. Vñ & quidã fuerunt qui dixerũt. Quare deberemus baptiſari cum baptiſmus non proſit niſi credentibus. ecce iam nõ credimus & bene viuimus, quid aqua vltra nobis conferre poterit? Nõne multi baptiſati peſſime viuunt? Similiter & quidam moderni heretici de ſecta valdenſiũ dixerunt cõtra iſtud venerandiſſimũ ſacramentũ: q; non eſſet curandum de ritu eius, nec ei aſſurgendũ, uel aliqua reuerentia exhibenda, qñ quis internam ſentiret deuotionẽ. quia magis ꝑ tunc deberet vacare internis ſpeculationibus q̃ occupare ſe cum exterioribus. & alia multa friuola ſane fidei contraria cõfinxerunt, que per eccleſiã dãnata ſunt. His & ſilibus dicendũ eſt illud apli. Corde credit̃ ad iuſtitiã, ore autẽ ꝓfeſſio fit ad ſalutẽ. Ita enĩ diuina ſapiẽtia ordinauit q; nullus de cõi lege ĩternã grãm ꝓſequit̃

ſine exteriori ꝓfeſſione ſacramẽtoꝝ ad minus in voto. Hmõi aũt cecitas hereticoꝝ ꝓtigit ex hoc ꝙ nõvalent, aut nõvolũt plene intueri myſteriũ ſcri pturaꝝ. ſed hincinde quaſdã particulas rapiunt. et pro libitu ꝓtumaciter exponunt: et dãnabiliter ſe & alios decipiũt. nõne ad minus debuiſſent ad- uertiſſe, quibus predicta verba chriſtus direxit, ꝙc quid orantes petitis fiet vobis? Nũquid hoc dixit hereticis & calũniatoribus aut contẽtoribus ſacra mentoꝝ? Nequaq̃. Nõne ſi tales affuiſſent dixiſ- ſet. Ve vobis ſcribe et phariſei qui deuorãtis do- mosviduaꝝ & pupilloꝝ, ſimulãtes orõem longã qm̃ nõ qđ petitis fiet vobis. ſ3 iudiciũ maius eter- ne dãnationis accipietis. Sed q̃bus dixitverbũ bo nũ & ſuaue. Quodcũq; petitis orantes fietvobis. Dilectis diſcipulis et ap̃lis ſuis. q̃ſi diceret. Vos q̃ facitisvoluntatẽ patris mei qui in celis eſt, vere & nõ ficte oratis. ideo q̃cunq; in tali oratione petitis fiẽtvobis. Vos inq̃ qui non ſuperbitis contra me & ſacramenta mea: ſed humiliter ſubmittitis ca- pita veſtra diuine ſapientie mee. petentes eo ordi ne gratiam quo egovolo, ſcilicet pervaſa & inſtru menta eccleſie mee, immaculate ſponſe mee: vos & omnes quicunq; ac ſinceritate me rogãt: exau diãm. Et hoc certiſſime eſt tenendum ꝙ nulla de uotõ aut oratio deo accepta eſt niſi virtute huius venerabilis ſacramenti. Similiter nulla oblatio vl̃ ſatiſfactio grata erit, niſi ratione huius ſacrificii di

gnissimi. Igitur qñ facultas adest studeamus libẽ-
ter cõicare & sacrificare. Quando non adest tunc
bona voluntas sufficit dño. Neq; oblatio abel, mel
chisedech, abrahe, moysi, & alioꝝ oim: placuisset
deo si non isto modo suã intentionẽ regulassent.
Nec valet obiectio illa qua dicit' q̃ plures scti mar
tyres & heremite fuerunt qui pene nunq̃ cõicaue-
runt, & sine sacramentis obierunt: et tñ perfectissi
mi fuerunt. quia oms illi idipsũ in maxio voto ha
buerunt. & quorundã votum etiã diuinitus imple
tũ fuit. sicut legit' de sancta lucia & maria egyptia-
ca & aliis multis. Vnde ob hoc sancti patres in te
stamentis suis cõiter p̃ vtilissima doctrina relique
runt: q̃ nemo ita deberet p̃fidere de suis meritis.
aut vite austeritate, siue aliis gratiis quibuscũq;. ut
sine sacramẽtis mori auderet, qñ ea habere potu-
isset. Et reuera oia merita hũana sunt velut pãnus
menstruate sine merito christi. Et omne robur mẽ
broꝝ baculus est arundineus sine robore capitis.
Quare & sp hic mos in ecclesia fuit vsq; hodie: q̃
in arduis negociis & vbi imminet piculũ mortis: fi-
deles suis meritis nõ p̃fidunt, nisi muniãt se hui⁹
viuifici sacramẽti pceptiõe. Hoc quotidie ad ocu
lum cernimus inuocabiliter infirmis. & mulierib⁹
p̃gnantibus. in p̃fessiõe tã monastica q̃ militari. et
in aliis causis sc̃z electiõe p̃ncipũ, aut reformanda
pace terraꝝ. & silibus. Ex quibus oibus appet q̃
solida sit assertio illoꝝ hereticoꝝ q̃ putãt se talib⁹

nō egere ꝑpter fantaſticā ſuā ac deceptoriā deuo tionē. Nos aūt fideles nō nrīs meritis aut adinuē tionibus ꝓfidamus: ſed hūiliter capiti noſtro adhe reamus. in ſancte matris eccleſie laudabili ꝓſuetu dine ꝑfeueremus: ut ab omī culpa & pena liberati ad eterna regna ꝑueniamus.

VNdecimo eſt aduertendū ꝙ hoc ſacrificiū ve nerandū inq̄tū eſt ſatiſfactiuū ꝑ debita pena hic aut in futuro exſoluēda plus ꝑdeſt illi vel illis ꝑ quo uel quibus offert ſpāliter q̄ aliis ꝑ qbus ora tur in miſſa generaliter ceteris ꝑibus. qđ ideo dici tur. quia pōt eſſe ꝙ ille ꝑ quo celebrat ſpecialiter ſit minus ydoneus ꝑpter modicā caritatē quā ha- bet: & plura peccata q̄ cōmiſit. & alius vel alii pro quovl quibus generaliter orat ſint magis ydonei & in tali caſu plus iſti iuuant q̄ ille. ſed ſi ſūt oīs pares in merito: tunc plus participat ille q̄ iſti. Et datur exemplū de aliquibus ſedētibus ad menſā: quibus candela accenſa ponit. de qua plus illumi natur qui propius ſedet: niſi forte habeat obſcu- ros oculos: alioquin qui clariores oculos hīt etiā ſi longius ſedeant plus participant. Dat etiā exē- plū de igne, a quo citius calefiūt qui iuxta ipſum ſedent, q̄ qui remotius. Sed ſi prope ſedētes ſint nimis frigidi: & longius ſedentes ſint parū frigidi tunc iſti citius calefiunt q̄ illi. Et ergo dicitur cete ris paribus. neq; hoc eſt de ratione ſacrificii. ſed il lorum; quia minus perfecte ſe applicant. Plus

nanq; in ſatiſſactiõe attendit affectus offerentis q̃
q̃titas oblatiõis. propter qd dñs dicit devidua pau
percula q̃ obtulit duo era q̃ plus omĩbus miſit in
gazophilatiũ. Eſt etiã aduertendũ q̃ vna miſſa pl'
prodeſt vni q̃ duobus uel pluribus ſil'. quẽadmo-
dũ pro eodẽ precio nequeũt eq̃liter redemi pauci
et multi captiui. Vnde ſi quis pro centũ florenis
teneret in vinculis: ſtatim illis ſolutis abſolueret.
q̃ ſi alter pro quinq̃ginta ſociatus ſibi eſſet tunc i
pediret ad minus vnius liberatio, et ſic de aliis: ſic
eſt in propoſito. Si forte aĩa alicuius p̃ vnũ men-
ſem deberet puniri in purgatorio: niſi pro eavna
miſſa celebraret, et ſi tũc pbr̃ dirigeret intentionẽ
principaliter pro duobus taliter obligatis. tũc nul
lus eor̃ ſtatim liberaret: ſed diuina iuſtitia vtriſq;
diuideret, defalcando cuilibet medietatẽ. Et nota
q̃ celebrans debet in his cautus eſſe, & diligenter
penſare cui uel quibus legitime obligat. et ſecun-
dũ hoc miſſã applicare, ne alicui fraudẽ faciat. qa
ipſe inquantũ eſt organũ eccl'ie repñtans chriſtũ,
habet auctoritatẽ applicandi valorẽ miſſe vni uel
alteri, aut pluribus aut paucioribus. q̃ ſi nulli ſpe-
cialiter eſt obligatus: tũc ſua libertate vti poteſt ſi-
cut placuerit, nihilominus tñ ſemper manet gene
raliter obligatus parentibus, prelatis, ac toti eccle-
ſie cuius membrũ eſt. aquo etiam ordinem & ho
norem habet. neq; idcirco ſacerdotiũ ei datũ eſt:
ut pro ſe ſolo, aut caris ſuis tantũmodo ſacrificet

ſed ꝑ tota cōitate fideliū. neq; ſe excuſare poteſt, ſi minus fidel'r exequit' officiū ſuū rarius celebrā-do, aut minus digne, videl3 in pctis mortalib9 aut groſſis, aut multis venialibus. qa oīs publica ptās requirit hoc a ſuſcipiēte eā: ut digne ac fidel'r exe quat' q̄cunq; ad ipām ſpectant, ſicut in euangelio apte dn̄s dicit in parabola qnq; talentoꝝ. Et ſicut bonus ſeru9 et fidelis introducit' in gaudiū dn̄i ſui ita ecōtra malus et piger ſeruus ꝓiicit' in iehēnam ignis. Quod quibuſdā pbr̄is valde eſt expaueſcē-dū qui putant ſe nō obligari ad celebrandū, niſi q̄ ter in anno: ꝓ eo q9 canon iubet penal'r ꝓ tunc ad minus diuina myſteria celebrare quoſcūq; pbr̄os legitime non īpeditos. Sed reuera timorata ꝓſcia longe aliter iudicabit, īmo qlibet pbr̄ qui fidel'r & digne in eccl'ia miniſtrare voluerit: ſic merito de-bet viuere: ut quotidie celebrare poſſet, ſi canoni-ce nō ꝓhiberet' aliqn̄. Legit' de quibuſdā ſatis bo-ne vite pbr̄is grauiter in purgatorio punitis: pro eo q9 nōnunq̄ miſſas intermiſerūt, rōnabili cā nō vrgēte. Quid ergo de aliis fiet qui n̄ ſe miniſtros eccleſie, ſed dn̄os arbitrant? dicentes hec aut ſil'ia. Ego qn̄ volo celebro, qn̄ volo dimitto. nūquid ca-pellanus ego ſū? multi tales fuerūt tumētes apud ſe qui forte iā aliter cantāt dicētes. Ve ve q9 vnq̄ hoies nati, ve ve q9 vnq̄ pbr̄i ordinati fuimus: ſed iā tarde nimis intellexerūt. Etiā eſt aduertendū q9 pbr̄ nunq̄ ſic debz intētionē ſuā dirigere ad quoſ-

dā quī diuino examini iudiciū relinquat/quo ad a lios. ꝙa neſcit abiſſū iudicioꝝ dei. Forte ille ꝙ ipſū ſuſtētat nō iuſte poſſidet q̄ hz aut aliqđ ſiℓe pōt eſ ſe in cauſa. V n̄ legiť de quodā p̄ncipe ꝙ cenobiū quoddā fūdauit/&tn̄ nihil meriti habuit apud de um: ſed paupes quos grauauit p exactiōes&ſer- uitia iniuſta illud meruerūt apud deū: ut de eorū bonis erigeret monaſteriū. Conſultū igiť eſt ut in meōria mētetenus addat hec aut ſiℓia. Dn̄e pro il lo uel illis ſpāliter celebro inq̄tum mihi licet&tibi gratū eſt. tu oīa noſti. Debet etiā celebrans diligē ter cauere: ne leuiter promittat vni miſſā uel miſ- ſas: niſi ex ratōnabili cā. &qn̄ ſic promiſit tūc ſibi teneť. nec alteri pōt tunc ſpecialiter illā vel illas ap plicare: ſed pōt indifferenter ꝑmittere ꝙ velit me mor eſſe oīm in generali uel in ſpāli qui ipſū ro- gant aut oblationes porrigūt. ꝙ ſi dicant. Domi- ne ego deſidero miſſā pro me fieri uel pro illo vel illis: tūc pbr̄ pōt eos informare aut ſe pie excuſā- re. ſubtiℓr tn̄ ne de auaritia noteť apud īdiſcretos Sūt enī in his quidā minus ꝑiti/ & cū vix nūmū paruivaloris offerant: totā miſſā ſibi applicare cu piunt/qđ irrationabile eſt. Qui enī altari deſeruit de altari viuere debet. nec eſt poſſibile oībus tali- bus ſatiſſacere. Diſcere igiť debent quō loqui ho neſtū &piū ſit in hmōi. Quidā diſcreti laici hunc modū habent. Rogo dn̄e ſitis meōr mei in miſſa veſtra pro quadā pia cā uel aīa pro qua deſidero

aut ſilr. Et hoc bñ &licite fieri põt abſq; hoc q̃ eis ſpecialitervalor principalis miſſe applicet̃.

Decimo eſt aduertendū q̃ licet hoc ſacrifi ciumvenerandū ſit expiatiuū debite pene tā hic q̃ in futuro exſoluende. tñ multo leuius copio ſius &efficacius operat̃ hunc effectū in viuis q̃ in mortuis. Similiter etiā eſt dicēdum de oībus aliis ſuffragiis animaꝝ. Vnde dicit beatus hierony. q̃ plus purgat vna lachryma in hac vita, q̃ decē anni in purgatorio. De hoc narrat beatus gregori. pul chrum exemplū in quodam ſermone de venera- bili caſſio narniēſis vrbe epiſcopo cui mos erat pe ne cunctis diebus omnipotenti deo hoſtias placa tionis offerre. cui etiam cum ſacrificio valde con- cordabat vita. nam cuncta que habuit in elemoſi ſinis tribuens. per ſingulos dies lachrymis & ora- tionibus ſe purgare ſatagebat. Qui non ſolū per hec magne perfectionis vitam promeruit: ſed eti am abſq; dilatione poſt mortem ad dominū euo lauit. Ecce illa cum lachrymis miſſarum celebra- tio. Ecce illa cum orationibus elemoſinarum lar- gitio, quantam cum ſummo rege huic viro ſan- cto pacem fecit. Hoc exemplo & aliis innumeris vniuerſi fideles admonendi ſunt, cuiuſcunq; ſta tus, ſexus &conditiōis fuerint: quatenus proprie commoditati ſaluti & ſecuritati conſulant, & dū adhuc tempus habent diuina mīa coadiuuante: diuine iuſtitie ſe reconſilient. quoniam ſecundū

vulgare prouerbiū extra vincula fit facilior cōpoſi
tio. Nimis enī afflictiuū eſt in horrendis illis incē
diis iacere & liberationē tūc expectare, qñ ſe iuua-
re penitus nōvalet, nec eſt vllius meriti: īmo ma-
xime verecūdie ſic affligi qm̄ precioſum tps tam
turpiter pdidit in quo tot ſuffragia habuiſſet, ſivo
luiſſet. Et de filiis aut amicis eſt magna incertitu-
do: ꝙ minus fideliter iuuabūt, cuius exemplū in
ſeipſo quilibet ppendere pōt. Cū eī quiſquis in ꝓ-
pria cauſa ſolet eſſe magis ſollicitus q̄ in aliena, et
pauci inueniant̄ ꝓ ſe ſolliciti in hoc negocio tā ne
ceſſario: reſtat ꝙ minus ꝓ aliis. q̄re vnicuiq; nr̄m
bene reſtat precogitandū quid facto opus ſit. Et
reuera multo prudētiores ſunt filii huius ſeculi, ī
generatiōe ſua filii lucis, etiā ī hac ſubſtātia. Quis
queſo de ſeculariḃus ita ſtolidus inuenit̄, ut ſe &
oīa ſua aperto periculo exponat volūtarie: dicens
Volo primū capi et expoliari, forte per amicos ſi
poſſunt & volunt poſtea iuuabor. Nōne ita quo-
tidie facimus: incaute negligendo tps acceptabi-
le, et dies mīaꝝ properantes ad dies ſeuere iuſti-
tie qui nobis non placebūt. Ach deus eterne mi-
ſerere noſtri & illumina tenebras noſtras: ne inci
damus in manus tuas in illa die. Ecce ut de repro
bis tāceā: q̄ cōmune eſt etiā apud hoīes bone vo
luntatis: ut quiete et molliter viuant, ſua retineāt
filiis theſauriſent, pauperibus vix parum tribuant
ſperātes ꝙ heredes poſt mortem ſuppleant quic

quid ipſi minus fecerunt. O hō vana eſt ſpes tua. Si tu tibiipſi infidelis es, quis tibi fidelis erit? Certe vna miſſa pro te celebrata dū adhucviuis plus tibi ꝓderit q̄ centū poſt mortē. vna orō ꝓua quā facis iā plus tibivtilis erit: q̄ tūc oīm monachorum pſalteria. vnus gemitus, aut vna lachryma quam fundis nūc pro tuis pctīs āplius tibi ꝓdeſt, q̄ tunc oīm monialiū & bagutarū ſingultus & fletus. vnū prādiū aut veſtis ſiue denarius, aut alia neceſſaria etiā minima ex vera caritate, ſiue ꝓfecta ꝓtritione iam ꝓ te paupibus elargita: vtiliora tibi ſūt, q̄ ſi cē tum milia ducatorū poſt mortē pro te diſtribuantur. & ſic de oībus aliis ſuffragiis et exercitiis pietatis. q̄q̄ oīa hec certiſſime aīabus proſint ad celeriorē liberatōnē earum ſi in penis ſint. Quicquid eni moriens das ideo das: quia tecum ferre non potes. ſed que ex caritate das, uel facis dūviuis: p̄mo tibi eternā vitam mercantur, & pro quolibet nūmo tibi dabitur ſpecialis merces in celo. ſecundo merentur augmentū caritatis hic in via. tertio prebent bonū exemplū proximo, de quo etiā ſpeciale gaudiū habebis in celo. quarto preparant ad mortē ſecurā. quinto penā relaxant. ſexto ad euolandū diſponunt. ſeptimo diuinā amicicīā & oīm ſanctorū & angelorū procurant. octauo totam eccleſiā adiuuāt, tam inviuis q̄ in mortuis. nono teipſum amplius dignificant & ſcīficant. decimo famā bonā nutriūt. vndecimo venerabilē oībus bo

nis& formidabilē oībus ꝑuerſi⁹ te efficiunt:ut ne
q3 tuis verbis quidq̄ addere aut demere audeant.
duodecimo tā ſenſus interiores q̄ exteriores,imo
totū corpus& aīam in meli⁹ diſponūt.teſtioniū ti
bi phibēte ꝓſcia tua q3 dn̄s tecū ſit in oībus q̄cun-
q3 ꝑ eius gl'a facis, dicis,aut pateris. Ecce duodeci
fructus gl'ioſos operꝝ bonorꝝ q̄ ſecure ꝑmereſ qſ
quis dum viuit hic bñ opari ſtudet. quorꝝ nō niſi
vn⁹ tm̄ ſeqſ eū poſt mortē, ſi ſua exigēte negligē
tia ꝑ alios licet fideliter qđ earꝝ eſt ſua ſubſtātia di
ſtribuaſ,ſc3 relaxatio pene purgatorii. Quare igiſ
tantū bonū negligimus ſine cā. Eſt q3 dū tartari
inuaderēt aſiā ſe quēdā ditiſſimū in quodā caſtro
p̄ncipē cōprehendiſſe,a quibus interrogatus. cur
ſibi nō p̄uidiſſet? rn̄dit. nō ſic putabā futurū. At il
li. Vt quid tibi tantas diuitias cōgregaſti. qñ te cū
illis redimere neglexiſti. nā ſi decimā partē nobis
pacifice dediſſes pacatos nos habuiſſes. ſed iā qđ
ſitiſti bibes. &ſic auro&argēto liquefacto & in os
eius fuſo,tormētis diris ip̄m affecerūt. Ita&nobis
eueniet ſi dep̄henſi fuerimus minus bñites. Nā te
ſte apl'o. Vniuſcuiuſq3 opus ignis examinabit zc̄
Studeat igiſ quilz libēter ſemel ad minus totaliter
ꝓfiteri oīa pctā ſua, &pn̄iam ꝓdignā ſuſcipere. et
ſi nō pōt eā per ſeip̄m cōplere,ꝑuertat ſe ad ſuffra
gia p̄dicta. & bñ ſecurus erit. hoc eſt qđ dn̄s ī euā
gelio monet dicens. Si vadas cū aduerſario tuo ī
via,compone te cum illo: ne forte te iudici tradat

& iudex exactori & exactor mittat te in carcerē.
Amen dico tibi. Non exibis inde, donec vltimū q̄
drantē reddas. Hec aūt dicta ſint pro q̄licunq; ex
hortatiōe noſtra qui adhuc viuimus q̄tenus ſolli-
citi ſimus dum tps habemus. ſed nō negligamus
fratres noſtros qui in tribulatione magna ſunt &
ſe iuuare nō poſſunt. qm̄ pro talibus ſacrificare &
orare maxīa elemoſina eſt. Quantū autē miſſaꝝ
celebratio illis proſit oſtendit beatus gregorius q̄r
to dyalo. dicens: q̄ dū pro quodā culpabili mona
cho. xxx. diebus ſacras hoſtias offerri iuſſiſſet. aīa
ipſius apparens cuidā dixit. hucuſq; male habui.
ſed modo bene ſū. quia hodie cōmunionē accepi
Similia multa in aliis ſacris libris reperiuntur. Ex
quibus liquide patet q̄ iſta ꝓſuetudo in eccleſia ſē
per fuit obſeruata: ut nedūvna miſſa provna aīa
celebraret: ſed plures. nā ſāctiſſimi & in ſacra ſcri
ptura eruditiſſimi viri hoc ita ordinarūt, ex inſtin
ctu ſpirituſſancti: q̄ non tm̄ reſpiciendū ſit ad di
gnitatē ſacrificii: ſed etiā ad capacitatē indigentiū
& frequentationē ſiue iterationē ꝓtinuā myſterii.
quia diuinitus aliq̄ reuelatū fuit: q̄ ſi pro aliqua
aīa ꝓtinue triginta miſſe legerent: ipſa ꝓtinuo libe
raret, alias nō. Similiter plures aīe defunctorum
apparuerunt ſanctis. petentes certū numeꝝ miſ
ſarum, & aliq̄ ſatis magnū. addētes q̄ niſi ita fie
ret liberari non poſſent. Que cum ita ſint mirum
eſt vnde proceſſit tam enormis error quorūdam

ut dicerẽt vna miſſa eſt melior q̃ aur̃ totius mũ-
di/ &ideo capiamus qcqdvenit: totũ ſoluimus/ &
ãplius: cũvna miſſa. q̃ſi fas ſitvendere illud qđ tã
p̃cioſũ ſciũt. ac nõ potius attendunt qđ dicit dñs
Gratis accepiſtis/ gratis date. Qđ aũt rurſũ qdã di
cunt. ex quo miſſavẽdi nõ põt. ergo nõ tenemur
illis qbus multas miſſas ꝓmiſimus ex aperta mali
cia ꝓcedit. Si enivendi nõ pñt: q̃re tunc pecunias
accipiũt. ſi ꝓmiſſũ ſeruare nõ pñt/ q̃re tũc ꝓmittũt
Cauſa oĩm malor̃ iſtor̃ auaricia eſt/ q̃ mẽtis ocu
lum execat. Sed oculus ſimplex/ & hõ bone volũ
tatis ſe in his iuxta p̃ſcripta faciliter regulare põt
quia neq; miſſa/ neq; oratio/ neq; ſacramentũ/ ne-
q; ſacrificiũ/ neq; aliud quodcũq; ſpũale vendi lici
tum eſt: ſed ſuũ laborẽ & operã quilibet vendere
aut locare põt. Qui enĩ ſpũalia adminiſtrant ho-
mines ſunt mortales: indigẽtes quotidianovictu
& veſtitu/ neq; pñt ſiĺ & ſemel in eccleſia cantare
et in rure arare /aut alia operari vnde habeãt vite
neceſſaria. quare aperte ſcriptura teſtante & recta
ratione dictãte ipſis iuſtiſſime debeãt tanq̃ opariis
digna merces ꝓ laboribus ſuis. Sed forte quis di-
cat q̃ repiuntur alique auctoritates ſctor̃ q̃ videntur
dicere q̃ qñvna miſſa ꝓ multis celebratur/ tũc quilz
eor̃ habetvnã integrã miſſã. ergovidet̃ q̃ ea que
ſupra dicta ſunt minus habeãt de firmitate. Ad
hoc rñdet venerabilis dñs iohẽs gerſon dicens/ q̃
non ſit aliqua ꝓtroverſia apud doctores de ſuffra

gio ſatiſſactiõis & redẽptiõis, quin vna miſſa plus ꝓſit vni q̃ pluribus. Sed ſi inueniant aliqua dicta de hac generalitate: ſũt ad piũ intellectũ trahẽda, videlꝫ tali mõ quo fit ſmo ad ppl'm. qa tota mul titudo audit integrũ ſermonẽ, & nihilominus q̃li bet eundẽ integral'r habet. & tñ nõ eſt niſi vn' ſermo. põt tñ idẽ ſermo ãpplicari alicui ſpãl'r ꝑ recõ mẽdationẽ, quã nõ oẽs eq̃l'r ꝓticipãt: ſed ille ꝑnci paliter cui applicatur. Sic in eccleſia vbi miſſa cele brat' pñt eſſe mille audiẽtes pro quibus oĩbus pbr̃ generaliter intẽtionẽ dirigit. & hoc mõ quilꝫ habꝫ vnã ĩtegrã miſſã: tñ propter hoc nõ ſequit' q̃ pro illis ſpãliter intẽtionẽ dirigat ſub rõne p̃cii ſatiſfactiui. Aut ſi hoc facit: tũc adhuc inſtantia nõ pro cedit. qa ex hoc nõ põt ꝓcludi q̃ tantũ proſit cui libet multorꝫ, ſicut ſi fieret pro vno ſolo vl' paucis illorꝫ. Ex quibus omnibus manifeſte appet error p̃dictorꝫ & oĩm aliorꝫ q ꝓtra hũc morẽ eccl'e argu mẽtare nituntur. Quare timoratis viris diligenter prouidendũ eſt: quatenus ſecundũ hoc intentio nem ſuam regulent, ne fraudem illis faciant qui bus debitores ſunt. Valde ſiquidẽ timendũ eſt q̃ crebro huiuſmodi fraus cõmitat' aut propter igna uiam, aut contumaciam quorundã, qui ſecũdum q̃ putant, uel prout volunt: miſſas applicant, non autem prout debent: quod valde periculoſum eſt Sed hic queritur an etiam miſſa celebrantis cum conſciẽtia peccati mortalis aliquid proſit aniãbus

Rñdet᷑ ꝙ sic/ & nō solū misse sed etiā omīs orōes & exercitia officii ecclesiastici. quia nō facit ista ut ꝑsona ꝑuata: sed ut vicarius christi & minister ecclesie. Si iterū querat᷑ q̄tū ꝑsint? Dicendū ꝙ tantū ꝑsunt q̄tū meruit ille dū viueret ꝑ quo fiūt. Hoc aūt q̄tū sit solus deus nouit. Pro cuius āpliori intellectu est sciendū ꝙ sunt quedā opa ꝑuilegiata q̄ sp sunt satisfactoria & grata deo/ siue fiant ꝑ bonos siue ꝑ malos. sicut opa sacramētalia/ & exercitia officii ecclesiastici. in quibus nō requirit᷑ sanctitas ministri: sed tm̄modo fides et intētio recta zc̄. Ex quo etiam ꝓbari solet: ꝙ qui tenentur ad horas canonicas debent eas soluere/ nō obstāte ꝙ sint in pctis mortalibus/ nec frustra orāt. quia deus exaudit eos. & opa eor᷒ suscipit/ nō rōe sui sed rōe ecclesie cuius ministri sunt. Et ista opa dicuntur grata esse deo rōe opis opati. nec tñ negandū est quin si fiant ꝑ illos qui sunt in caritate ꝙ tunc plus valeant: sicut solet exēplificari de missa ꝙ secundū hūc respectū melior sit missa boni sacerdotis q̄ mali. Bonus aūt sacerdos pōt q̄plurimū sup addere sup orōem taliū operū ex ꝓpria deuotiōe/ malus vero nihil. Exēpli grā. Celebrās in peccato mortali/ aut officiū defūctor᷒ legens/ aut exequias tenens/ aut alia sil̄ia faciens ꝑ aīa alicuius defuncti inq̄tū est organū ecclesie ipsam realiter iuuat. nec possunt hmōi opa impediri ꝑ peccata ipīus. quin sint satisfactoria ꝑ illo pro quo facit. sed vltra nihil

põt.qa nihil habet. Eſt eī quo ad ſeipm ſpūaliter mortuus. Qui aūt in caritate eadem opa facit ad oīe minus tātū iuuat q̄tū ille & vltra hoc põt hr̄e tantā deuotionē q̄ in duplo aut triplo zc̄: amplius ꝑdeſt. ſicut fertur de btō grego. q̄ ꝓpter excellentiā deuotionis ſue in qualibet celebratione ſue miſſe redimebant alique aīe. Sūt & alia opera de genere ſuo bona que tñ non ſunt ſatiſfactoria uel deo grata, niſi inq̄tū fiant ab illo qui eſt in caritate ſicut ſunt oīa opa illa media penitentialia, q̄ cōiter iniungunt in ſatiſfactionē ꝑ peccatis. ſicut ieiunium, oratō, elemoſina, pegrinatio, caſtigatio corporis. & ſimilia. In quibus oībus oportet ſ̄p inquirere radicē aliquā caritatis, mediate uel īmediate ex qua viuificetur. alioquin mortua ſunt & nihil prosunt. Mediate ſcilicet qñ aliquis in vltima volūtate ſua hoc intēdit q̄ aliqua fiant pro anime ſue ſalute. tunc quecunq; ad hoc diſponit etiā ſi exequant per malos, nihilominus ſibi proſunt. quia tales non operantur principaliter ſed inſtrumentaliter. & ideo principalis ſi indiget huiuſmodi, adiuuatur per tales tānq̄ per inſtrumenta ſua. Similiter dicendum eſt de aliquo exiſtente in peccato mortali qui libenter vellet ſuccurrere amico indigenti. illi ꝓſulendū eſſ; q̄ hoc faceret per aliquos hoies bonevite quos veriſil̄r ſ̄paret eſſe in grā dei & ſi tales inueniret: tunc indubitāter per eos poſſet quod per ſe nequiret. Et quecunq; facerēt de

ıſtis opibus mediis tm̄ ꝓdeſſ ēt illi q̄tū ꝓcederēt ex propria eoꝝ deuotiōe, & nihil āplius. Quod ſi inuenerit malos: tunc nec ipſi quicq̄ ꝓſunt ꝑ hmōi opa: quia oīa mortua remanēt. tm̄ nō ſūt ꝓhibēdi uel auertendi ab opatione taliū. quia q̄uis ex rigore iuſtitie ꝑ talia nō merent vitā eternā: tm̄ ex liberalitate diuina nō manebūt irremunerata. iuxta illud grego. interim q̄cunq; bona poteris fac, ut deus cor tuū ad pnīam emolliat. Immediate viuificantur hmōi opa, & iuuant aīe qm̄ ꝑ amicos dei fiunt ex feruore caritatis. tunc hoc certiſſime ē tenendū q; etiā minima, īmo ſi ſimul uel ſemel dicant. Requieſcant in pace, illis proſūt. nec ē multum curioſe querendū de his q̄tū, uel q̄tū nō: ſed illi equiſſimo iudici totū hūiliter cōmittendū, qui electos ſuos non negliget, nec obliuiſcet miſereri vbicūq; habuerit occaſionē miſerendi, tm̄ nos diligentes ſimus ad ſuccurrendū illis pro poſſe nr̄o Ex his videt ſequi q; ſi aliquis morit intestatus nihil diſponens pro aīa ſua, deſcenderitq; in purgatoriuꝫ: illi difficilius ſuffragatur ceteris paribus. & ergo conſulendū eſt cuilibet dū viuit ut aīe ſue ꝓuideat. quia illa vltima voluntas oībus ſequētibus operibus formā imponit, & ſortiunt effectum ꝑ quēcunq; executorē, non ſic de aliis. Poſſet nanq; venire q; taliter moriens & magnā ſummā pecuniarū relinquens, parum aut nihil inde ſibi acquirat, etiam ſi in pios vſus expendatur. quia forte

ad manus taliū deueniet q eā pōpoſe diſtribuent & talibus qui nō ſunt in caritate, & neqꝫ p talibus operibus q̄ aīam eius iuuare poſſunt rōe opis op ati. & quia ille hmōi diſtributionē nō iuſſit fieri: īmo forte ꝓtrariū intēdebat. ergo cū nō appeat vn de talis uel in parte uel in toto poſſit viuificari diſtributio. timendū eſt q oīno mortua ſit: & p ꝑſe quens ex rigore diuine iuſtitie nihil ꝓfit illi p quo videt̄ fieri. Et ſi tale piculū pōt ꝓtingere, etiā ſi diſtribuat̄. quid erit ſi p heredes, aut fiſcum, aut alio mō diſtrabat̄. Ecce magna miſeria quā ſepe homines incurrunt per negligentiā ſuā, aut timorē ſuperfluū. trepidātes timore vbi nō eſt timor: & ubi eſſet trepidandū: ibi nō timētes. Hic timēt ne eis tpālia deficiant, ubi manere nō pñt. illic non timent deficere: vbi eſt eis neceſſario pueniēdum. Cauſa horꝝ eſt modicitas fidei. Auiſandi ſunt de niqꝫ vniuerſi pauperes cuiuſcūqꝫ ſtatus aut ꝓditionis, et p̄cipue religioſi. q̄tenus de theſauro huius benedicti ſacrificii ſibi ꝓuideant ne illā fornacē flā miuomā demergant̄. quia eorꝝ conditio peior eſt illis q̄ diuitū, ceteris paribus. Cū enī nō habeāt vñ teſtamentū faciant: cito eorum meōria dilabitur, et vix aliquis reperiet̄ q ſpecialia ſuffragia eis trāſmittat. Igitur tpe oportuno modo importuno deum deprecemur: ut ſaluet nos ſine purgatorio illo horrendo. ſed potius hic in virga filiorꝝ nos pius pater erudiat ut apti fiamus illo regno qđ omī

bus diligentibus se ꝓmisit ꝑ dñm nostrū iesū chri
stū filiū eiꝰ vnigenitū, cū quo in vnitate spūssācti
viuit & regnat in oia secula seculorū benedictus
deus amen.

Hec sunt venerabilis dñe ac amice karissime
ꝑauca ex multis hincinde collecta rudi stilo
que vestris studiis &cuiuscunq; melius intelligē-
tis libenter submitto corrigenda&pulchrius ordi
nanda. nec me latet quāti piculi sit in his q̄si libe-
re velle sentire. & ꝑ captu dicere quicquid mens
suggerit. cū iter tot tractatores sacre scripturevix
pauciſſimi repti sunt qui materiā hanc ad lucidū
explanare potuerūt. q̄re oībus simplicibus maxīe
est ꝓfulendū ut si loqui velint de huius venenādi
sacramēti materia: ꝙ strictissime teneāt se in ter-
minis scōrꝝ doctorꝝ ecclesiasticorꝝ. nec aliter fari
audeāt q̄ apud eos repperint. Alioquin facillime
& periculose errabūt. Testes sunt dictā eorūdem
doctorꝝ. &p̄cipue sctī thome de aquino ꝑ quem
spñs̄cūs circa annos dñi millesimo ducēteſimo q̄
dragesimo: plures hereses destruxit, ac difficulta-
tes varias & ante ipsū a nullo explanatas dilucida
uit. Hoc aūt vir scūs multis orōnibus & ieiuniis
impetrauit ut ꝑclitanti schole tunc succurreret ꝑ
pter hereticorꝝ subtilitatē nimiā ac potentiā. Fuit
etiā tunc ipso sollicitāte instituti festū sollēne hu
ius sacramenti reuerendissimi ꝑvrbanū quartum
Nec vnq̄ depost vsq; hodie silis turbo insurgere

ausus fuit ꝑtra veritatē iam lucide explanatā. Et si aliqñ surrexerint facillime ex dictis ipsius fuerunt deuicti. illa aūt heresis dicta fuit berengarii ab auctore, qui tñ ꝓuersus postea fuit. ut habet de ꝓsec. di. ii. ego berengarius. Sed discipuli eius in errore ꝑmanserunt, & multa mala fecerūt. Nā vltra ducentos annos heresis ista durauit ante tpa scī tho me. Et quia diu stetit, sꝑ magis ac magis subtilia ta fuit: & ecclesiā satis afflixit. Si de hac materia plenius vultis informari legatis originalia supius allegata. Hec autē breuiter dicta sint ad auisandū de periculis que ꝓtingerunt & quotidie minus ex ercitatis contingere pñt, ꝓpter materie subtilitatē que pia & deuota aīa solido fidei fundamento innixa faciliter cauere pōt. Ipsius coopante grā dñi nostri iesu christi, qui est panis verus & viuus de celo descendens, & dat vitā mūdo. Cui cū patre & spūisancto sit sempiterna gloria. Amen.

Libellus de venerabili sacramēto & valore missaꝝ finit feliciter.

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE